

részére barakkórházát emeltetett; népkönyhá-
kát állított föl, s a szegény munkásoktól
gyermekait a vörös kereszt-egylet gyermekert-
ségeihez helyezte el.

Már e közben nagyszabású intézkedéseket
tett a város újjáépítése érdekében.

Az árvízkarók fölvételét megkezdte s arra
a biztosi tanácsból három albizottságot küld-
ött ki.

A város szabályozására nézve a multból
megbízható alap nem lévén, szükséges volt a
várost lejtéretezni és talajfürásokat eszközölni;
ezek 1879. december 4-től 1880. április 15-ig
ejtettek meg, s ez által biztos alap nyertett a
hid, a rakpart és egyéb építkezések mélységé-
nek meghatározásához.

Az 1879/80-iki téli időszak Szeged újjáépí-
tési programjának megalkotási ideje volt. Tisza
Lajos minden irányban rendkívüli tevékenységet
fejtetett ki. Midőn a nép egészségügyi állapota,
lakviszonyai és a szegény osztály segélyeztetése
további gondot nem okozott, a rendelkezése
alá adott műszaki osztály mondhatni lázasan
dolgozott azon, hogy a város rendezési terve s
az építkezési rendszabály a lehető gyorsan el-
készíthessék, hogy a tavasz megnyitásával mód és
alkalom nyujtassék az építkezések megkezdé-
sére.

A háromszögmereti fölvételek befejezte
után haladéktalanul az új utcák, körutak, te-
rek és közkertek állapotát meg, majd az
építkezési rendszabályok is elkészítetvén, azok
a minisztertanács által 1879. december 28-án
jóváhagyották, a királyi biztosságnak 1880. febru-
ár hó 7-én a városához intézett rendeletével
pedig életbe is lének léptette. Ezen építkezési
rendszabály szerint a város három építkezési
kerületre oszlik. E kerületek egymástól abban
különböznek, hogy az I. kerületben csak kőből
vagy más szilárd anyagból, a II. és III-ban
ellenben már vegyes anyagból is építhetők
a házak.

Ezenkívül az egyes építési kerületekre nézve
külön-külön lett megállapítva a padozat ma-
gassága is.

Az újjáépítendő város rendezési terve és az
építkezési rendszabályok midőn nyilvánosságra
kerültek, Szeged lakosaiban városunk jövő nagy-
ságának reménye ébredt föl. Öröm sugárzott
minden arczról; az új rendezési terv szerint ké-
szített városi térképek ezer és ezer nézője volt,
s alig telt el néhány nap, Szeged új rendezési
térképe közkézen forgott.

Két körut, hat sugárut, számos közkert és
piacz körvonalait tüntette föl az új rendezési
térkép.

Szegedet mintegy 8 hónapig állandó érdeklő-
désben, hogy ne mondjuk izgatottságban tar-
totta az a kérdés: feltöltessék-e egészen a város,
vagy csak izonyos főbb vonalaiban, vagy éppen
annak csak egy meghatározott, leginkább a város
belsejének nevezhető része?

A fel- vagy fel nem töltés kérdésével el-
választhatatlan kapcsolatban állt annak eldön-
tése is, hogy a város a régi helyen építtessék-e föl
vagy másutt, hol a talaj- és a magassági viszonyok
kedvezőbbek? És már-már az utóbbi felé
látszott hajolni a biztosi tanács hangulata, midőn
Tisza Lajos lelke egész meggyőződésével emelte
érvényre azt az elvet, hogy Szegednek a régi
helyén kell minden áron újjáépülnie. A régi
helyen épült tehát, de ezzel a feltöltés elve is el-
fogadtatott, csak a körül volt nézeteltérés, hogy
már most egyszerre töltessék-e föl a város, vagy
fokozatosan. Az utóbbi álláspont diadalmas-
kodott.

A két körut, a 3 nagyobb és 4 kisebb sugár-
ut a fokozatos feltöltési rendszernek mintegy
vázlatát képezték; a sugárutak, legvégső pontjuk-
tól be a központig fokozatos emelkedést tüntet-
nek elő, s ez emelkedés legnagyobb a Tisza Lajos
körútnál. A körutak és sugárutak által képezett
síkokba eső területeknek idővel hasonmagasságra
kell emelkedniök, és pedig az utcáknak közkölt-
ségen, az egyes telkeknek pedig a magántulajdo-
nos vagyoni erejéből.

A város építkezési és rendezési ügye mellett
ernyedetlen buzgalommal dolgozott a kir. biz-
tosság a könyöradományok kiosztása ügyében is.
A kárbebecsítés eredménye szerint, kört és
ingatlanokban, mintegy 12 millió forint okozott
az árvíz. Nem lehet kétségbe vonnunk a kár-

fölvételi eljárás helyességét; az ott eljáró férfiak
és tekintetben teljes megbízhatóságot nyujtanak;
de ennek ellenére minden habozás nélkül ki
lehet jelenteni, hogy ezen 12 millió kár a való-
ságot közelről sem üti meg. Az árvíz által oko-
zott anyagi veszteség, összes vonatkozásaiban
föltüntetve, adná csak hű tükre-t a valóságos
kárnak; a mikben pedig a szegedi veszteségek
nem bíráltattak. Becsületességére mutat a szegedi
népnek, hogy vizkárainak kitüntetésében
ridegen mellőzte egyébként ismert élelmességét.
Nagy része nem tartotta érdemesnek sem időt,
sem fáradságot szentelni kárainak összeírására;
tetemes része meg éppen tudomást sem vett ar-
ról, hogy kárai egyáltalán fölvételnek-e és mi-
kor? A kárbebecsítő lelkülméretére lett tehát
bizva a kár kitüntetés; ezek eljárása minden
bizonyonyul lelkülméretes és kifogástalan. De
hogy a vázolt körülménynek fogva nem hű
tükré a szegedi összes vizkárnak: az kétség-
telen.

Az 1879. XX. t. cz. 5. §-ának értelmében
az osztályozás módzatai a kir. biztosi egyik fő-
feladatát képezték. Tisza Lajos, a biztosi tanács
meghallgatása mellett, minden áron oda törek-
edett, hogy a begyült könyöradományok lehe-
tőleg az igazán károsultaknak s főleg az arra
leginkább ráutaltaknak osztassanak ki. E törek-
vést siker koronázta. Mindenek előtt elvül állí-
tattott föl, hogy a 10,000 frton felül megmaradt
vagyonnal bíró árvízkarosultak a könyörado-
mányban való részesedésre igényt nem tart-
hatnak.

Ez intézkedés váratlanul jött, egyesek kö-
rében zugolódásra is szolgáltatott okot, de átalá-
ban a város összes lakosságának körében
rendkívül kedvező benyomást gyakorolt, és a
Tisza Lajos igazságérzete és emberszeretete be-
vetett hit e időponttól kezdve lett megrendít-
hetlen jellegűvé a nép között. Ny 10,000 frton
fölüli vagyonnal bíró árvízkarosult 262 talá-
tott, kiknek szenvedett kárak a három millió
forintot elérte; ez összeg nagy részben leütte-
tett a 11.811,015 frt kárfölvételi összegből s így
az osztályozásnál csak 8—9 millió forintnyi
árvízkar vétetet figyelembe, a mely körülmény a
vagyonukban érzékenyen sujtott vizkárosultakra
fölötte kedvezően hatott, ha meggondoljuk,
hogy a könyöradományokból kiosztandóknak
2.412,000 frt találatot.

Fölötte biztosította a könyöradományok
jótékony hatását Tisza Lajosnak az az intézke-
dése is, hogy a károsultak között, úgy ingó, mint
ingatlan tekintetében 3 osztályt állapított meg;
ez osztályok szerint kapták a károsultak 10, 15,
20, 25, 28, 30 vagy 33%-át kárainak; ez
utóbbi százaléknál magasabb kárterítést senki
nem kapott.

Mindezen intézkedések közhírré tétettek,
felszólalás tárgyait képezhették, de ez utóbbi
orvoslaltal kevesen éltek, mert a könyöradomá-
nyok kiosztásának e módzatai, a károsultak
főn vázolt osztályozása, teljes meglepédest
szült a lakosság minden rétegében. Tagadhat-
lan, hogy ez eljárás hibáit sok oldalról és sokan
keresték, de ha ilyenre akadtak is, általános volt
mégis a meggyőződés, hogy Tisza Lajos a köny-
öradományok kiosztására nézve helyesebb osz-
tályozást e módzatot nem találhatott volna.
A könyöradományok kiosztása 1880. május hó
3-án vette kezdetét és befejeztetett ugyanazon
év augusztus havában.

Mindez Tisza Lajos nagy művének, Szeged
újjáépítésének, mintegy bevezetése volt. Mint
átmeneti intézkedések átnyultak ezek 1879-ből
1880-ba. Maradandó emlékü munkálkodását
fogja örökké képezni Tisza Lajosnak a város
újjáépítési módzatainak megállapítása, az arra
való eszközök megszerzése, s ezek között külön-
ösen Szeged város háztartásának rendezése.
Tisza Lajos kir. biztosságának történetét,
melyet Szeged életében bátran Tisza Lajos kor-
szakának nevezhetünk, 4 részre lehet osztani, u. m.
I. Szeged visszementetése s a lakosság segélye-
zése (átmeneti intézkedések). II. Az árvízkarók
fölvétele és a begyült könyöradományok kiosz-
tása. III. Szeged újjáépítése, s ennek kiviteli
módzatai ügyében törvényhozással tett intéz-
kedések. IV. Tisza Lajos működése Szeged for-
galmi, gazdasági és ipari ügyeinek felvirágzása,
továbbá a társadalmi és szellemi élet újjászü-
letése körül.

Az I. és II. alatt foglalt feladatokat miként
lett megoldását már fennebb körvonaloztuk;
most következnek az újjáépítés nagy művének
ismertetése. Mielőtt azonban Tisza Lajos nagy
alkotására, az újjáépítés tervezetének ismerte-
tésére áttérnénk, szükséges egy megelőző alkot-
ásáról megemlékeznünk, mely adminisztratív
képességéről a legfényesebben tanuskodik, s ez
nem más, mint Szeged város háztartásának
rendezése.

A kir. biztosi Szegedre érkezése után sajno-
san győződött meg arról, hogy a városnak szá-
mos jövedelmi forrásai kellőleg ki nem akná-
zatnak, hanem a lakosság közgazdasági érde-
keinek ellenére, fokozatosan emelt pótdátó-
szer utján iparkodik a város folyton vajudó pénz-
ügyi mérlegének egyensúlyát helyreállítani. E
rendszer mellett a városi pótdátó minden kir.
adó-forint után 70 krtól—1 frt-ig emelkedett, oly
állapot, mely minden fejlődés csiráját alapjában
megölésel fenyegette, s a mely rendszer egyáltalán
nem mutatkozott alkalmának, hogy a kir. biz-
tos nagy és nehéz feladatának sikerét biztosítsa.
Kijelentette tehát Tisza Lajos a város közönsé-
gének még 1879 őszén, hogy «mélán megkiván-
hatni, miként a háztartás berendezésénél a város
összes segélyforrásai a kitűzött közszépra hasz-
nálatván fel, egyes osztályok a közvagyon terhére
különleges kedvezményben ne részesültsenek, s a
közteherviselés módzatainak meghatározásánál
a lakosság közgazdasági érdekei lehetőleg kimél-
tessenek».

Reformot hozott tehát a város összes jöve-
delmi forrásaiba; a pótdátó emelését, mint a
lakosságra terhest s a város fejlődésére hátrá-
nyost, mellőzte, ellenben czélszerű és gyakorlati
intézkedéseivel emelte a haszonbérés gyökét és a
legelő, továbbá az italmérésjög, hidvám, kövezet-
vám, helypénz és egyéb javadalmak jövedelmét.
Életbe léptette, minden közgazdasági érde-
kek sérelme nélkül, a lakrés-adó-t és a behozat-
ali jogszabályt vámat. A költségvetésben eddig
nem ismert egyöntetűséget és czéltudatos rend-
szert hozott be, végül a várost a tartozásaival
járó terhek viselésének gondjától megszabadí-
totta.

A város háztartásán ejtett ezen reform bá-
mulatra méltó eredményt idézett elő 4 év alatt,
előnyére egyrészt a város pénzügyi egyensúlyá-
nak, másrészt tagadhatlanul kiváló hasznára
a közvagyonosság egészséges fejlődésének; mit a
következő számok legmeggyőzőbben bizonyítá-
nak. Ugyanis:

Table with 2 columns: Year, Total Revenue. Data: 1879-ben összes bevétel volt 728,143 frt pótdátó 70%, 1880-ban 777,762, 50%, 1881-ben 834,697, 1882-ben 937,924, 1883-ban 1,115,844.

Az utolsó évben tehát már 400,000 frttal
több bevételt ért el az 1879-ikével szemben, a
4 év alatt pedig összesen mintegy 800,000 frt
bevételi többletet szerzett a városnak, mely
összeg kétségtelenül egyik fötényezőjévé vált a
rekonstrukció sikeres keresztülvételének. E
gyökeres győzelmű a városi lakosság között
tagadhatatlanul nem a legkellemesebb hatást
szülte, sőt a felvilágosodottabb elemek sem
voltak mentek az aggálytól, hogy a háztartás
egyensúlyának ilyenféle helyreállítási módja az
ipar, kereskedelem és közfoglalom fejlődésére
bénítólag hat; azonban midőn a 4 év ellenke-
zőt bizonyított be, a társadalom összes tényezői
hálásan ismerték el Tisza Lajos pénzügyi poli-
tikájának czélszerűségét, mely politika egyik
lényeges fundamentumát képezi Szeged újjá-
építési programjának.

Midőn Tisza Lajos az utat ekként nagy
műve kivételére elegettené volna, Szeged la-
kosságát feszült várakozás, sőt ideges izgatottság
fogta el, hogy vajjon Szeged újjáépítésének
keresztülvételére nézve a jövő mit rejt méhé-
ben? Mit ad, mit áldoz a magyar állam Szeged
újjáépítéséért, s mi azonban teher, melyet a város-
nak a nagy czél valóstításáért, s az egyes lakos-
nak saját magánépítkezéseért elviselni kell?

Tisza Lajos terveivel nem soká várakozta-
tott magára. 1880. márczius 4-én kelt, és Szeged
város közönségéhez intézett leiratában le-
plezte terveit Szeged jövő alakulására. Eterveit
a királyi biztosságnak lelkesedéssel fogadtattak a
város által, minek folytán azok törvénynyé
emeltetvén, a következőkben állapítottak meg.

Szeged város rekonstrukciója érdekében a
költségekről gondoskodás történt:

A középítkezések illetőleg:

1. A rakpart és az állandó hid létesíté-
nek költségeit az állam viseli.

2. A két körut, négy nagy sugárut, három
kis sugárut, a tervezetbe foglalt közkertek, egy
nagy katonai kaszárnya, két falazott főcsatorna,
a várac lerombolása és a szabályozási terv
folytán szükségessé vált kisajátítások utáni
költségeket fedezi a város, az állam által e czél-
ból számlára kedvező föltételekkel közvetített
4 millió forint kölcsönből.

A magánépítkezéseket illetőleg a városi la-
kosságot házainak fölépítésében segíti

3. az állam az által, hogy 10 millió frtot
tett folyóvá a végből, hogy ebből egyes épít-
kezők, 50 évet törlesztésre, olesó kamatok mel-
lett, kölcsönt kapjanak.

Az államkölcsönöket illetőleg följegyzésre
érdemes, miként Tisza Lajos a törvényhozással
kieszköztette, hogy a 10 millió forint építkezési
államkölcsönből 500,000 forint, szegénysorsu
építkezőknek, 10 évi törlesztésre, kisebb kölcsö-
nökre kamatmentesen engedélyeztetett. Ny köl-
csönök az 1000 forintot meg nem haladhatják.

A rekonstrukció elősegítettét meg az által
4. hogy az állami hivatalok számára szűk-
ségei épületek emelésére a miniszterium tör-
vényhozással fölhatalmaztatott olyké, hogy az
államkincstár terhelő építkezési költségeket
megfelelő tökésséggé évi kamatja meg ne ha-
ladja a Szegeden levő állami hivatalok elhelye-
zése után 1878-ban fizetett lakbérösszeget.

5. A Szegeden épülő új házak részére 16,
illetőleg 18 évi államadómentesség engedélye-
zetet a szerint, a mint az új épület a kis körut
mentén, vagy a kis körut és a Tisza folyó közti
területen emeltetik.

6. Az 1879-ik évben a Szeged árvíz elleni
biztosítására tett költségek, és pedig a körtöltés
és a sövényházi ideiglenes töltés építési költsé-
gei, továbbá Szeged közigazgatási költségeinek
fedezésére az államkincstáról 1879. évben elő-
legezett 369,042 frt 53¹/₂ kr. elengedettek.

Mindez intézkedések az 1880: XVII.,
XVIII., XIX. és XX. tez.-ben vannak megörökítve,
mint a magyar állam Szeged irányában gyako-
rolt jó indulatának örökre ékesen szóló tanu-
ságnak és Szeged majdani fölvirágzásának, emel-
kedésének alapjai.

Mindezeket kivül számos egyéb ténykedé-
seivel szaporította Tisza Lajos Szeged újjáépíté-
sének és fölvirulásának tényezőit, nevezetesen:

a) Szegednek rég táplált ohaja, hogy Uj-
Szeged torontálmegyei község Szeged városával
egyesíttessék, befolyásával megvalósult, a mi is
az 1880: XVI. t.-czikben nyert szentesítést.

b) Az 1880: XX. t. cz. által Szeged részére
engedélyezett kölcsön törlesztési, e törvény szer-
int 1883. január 1-jétől fizetendők; e két évi
kedvezményért azonban Szeged azon viszon-
szolgálatot tartozott teljesíteni, hogy az ekként
elért megtakarításokat községi építkezésekre
ruházta be; ily módon létesült a színház, az új
városbánya, a polgári leány-, belvárosi elemi fi-
laktanya-telep a közös had- kisedő-óvó in-
tézetek és vámházak; ebből foganatosítottak a
tömerdek feltöltések, kövezések, csatornázások,
melyek a 4 millió forintnyi építési alapból fö-
dözhetőek nem voltak.

c) Az 1880: XX. t.-cz. intézkedése szerint
az 5 millió után esedékes törlesztést 1883 elején
kellett volna ugyan Szeged városának teljesí-
teni, a kir. biztosi azonban a kormánytól kieszk-
köztölte, hogy ezen törlesztést csak 1884. január
1-én teljesítse a város. Az ekként nyert anyagi
előnyt is sikeresen fordította a város fejlődésének
javára.

d) Nehogy a megkezdődő rohamos építke-
zés folytán építési anyagban hiány álljon elő,
s így az árak verseny hiányában károsan föl-
csigáztassanak, előre mintegy 20 millió téglát
szállított, melyet jutányos áron szolgáltatott
az építkezők felelnek. A fakeskedőkkel szem-
ben versenyt támasztott a m. kir. kincstárban,
mely is saját fakészletéből előállítási áron szol-
gáltatta a legjobb épületfa-anyagokat.

e) Az egyes feleknek járó könyöradomá-
nyokat csak részben szolgáltatva ki készpénz-
ben, más részét, legalább néhány hónapi ha-
táridőn belül, csak építkezési anyagban; erköl-
csileg is mintegy ösztönözni kívánva ez által a

lakosságot, hogy a könyöradományokat is tete-
mes részben a város újjáépítési alapjának
tekintésék.

A módok és eszközök a rekonstrukcióhoz
megszerezetvén, 1880. május végével a város
rendezésével járó kisajátítási munkálatok meg-
kezdettek, s azok nagy részben még azon évben
befejeztettek; szörványosan még 1883-dik év-
ben is fordultak elő kisajátítási ügyek. A kisajá-
títási munkálatok, — a rendelkezésre maradt
telkek, anyagok, fölülfizetések és egyéb érteke-
sítésből előálló bevételek levonása után, —
830,000 frtba kerültek.

Az 1880: XVII. tez.-ben rendelt állami
építkezések, u. m.:

A tiszaí új közúti vashíd teljesen elkészült,
s 1883. szeptember hó 16-án a közforgalomnak
ünnepélyesen átadott. E hid a feljárókkal
együtt 1.740,000 frtba került; tervezte Fekete-
házy János m. kir. államvasuti főmérnök ha-
zánkfia, építette Eiffel G. párisi hidépítész.

A tiszaí rakpart és partvédművek csak
részben készültek el. Tervezte Wein Aurél, a
kir. biztosság műszaki osztályánál alkalmazott
kir. főmérnök. A munka Helvay és Würth bécsi
vállalkozóknak adatott, kik azonban a szerző-
déssileg kikötött időre, 1882. december végére
a munkálatot be nem fejezték, a munka tőlük
elvetetett s azóta házilag folytattatik. A rakpart
költsége az egy millió négyszázezer forintot
valószínűleg meg fogják haladni, s mivel a talaj-
viszonyok fölötte kedvezőtlenek, az, hogy az
államnak teljes elkészülésig a rakpart mibe fog
kerülni, ez idő szerint még meg nem állapítható.

Az új-szegedi partbelebészési munkálatok
800,000 frtba, a Szegedet körülvevő körtöltés,
mely 1880-ban fejeztetett be, a fehérvé-
csatornával együtt 1.040,000 frtba, és az 1881-
ben készült sövényházi töltés 278,000 frtba
került.

Az egyes miniszteriumoknak az 1880: XVII.
t. cz. 57. §-ában nyert fölhatalmazás alapján
tett állami építkezések is immár kevés híján be-
fejeztettek, s az épületek a következők:

Table with 2 columns: Building Name, Cost. Data: Honvéd-laktanyai épület került 270,000 frtba, Honvéd-tiszti laktanya 245,000, Kir. pénzügyigazgatási palota 290,000, A posta-, táviró és kir. mérnöki hivatalok épülete 136,000, Kir. dohánybevéltő épületek 100,000, Kir. polgári törvényszék 160,000, Kir. büntető törvényszék, fogház, és kerületi börtönépületek 680,000, Ásotthalomi kir. erdőőri iskola az állam költségei tesznek 20,000, Összesen: 1.901,000 frt.

Az 1880: XVII. t. cz. által létesített «Sze-
ged városi építési alap» terhelő foganatosítottak
a kir. biztosság által a következő munká-
latok:

A város feltöltése és utcza-nyitások: e nagy munka került összesen 1,090,000 frtba, Utcák és terak kövezési kerületek 1,260,000, A csatornázási munkák 400,000, Közkertek, sétányok 102,000, Laktanya-telep a közös hadsereg számára került 585,000.

Főrezben a könyöradományok maradványából s részben a város hozzájárulása mel-
lett építették a kir. biztosság által:

Table with 2 columns: Building Name, Cost. Data: A polgári leányiskola; költsége 92,000 frt, Szegények háza 42,000, Szabadkai sugáruti óvoda 13,300, Kálvária-kápolna 22,000, Rozália-kápolna 72,000, Összesen: 241,300 frt.

A város az 5 millió államkölcsön törlesztése
tekintetében részére nyujtott kedvezményrel
szemben, ellenszolgáltatásul, a saját közigaz-
gatási, kulturális szükségleteire kívántató építke-
zéseket következőkben létesítette:

Table with 2 columns: Building Name, Cost. Data: A városi színház, mely 1881. végén kezdetett s befejeztetett 1883. őszén, került 500,000 frtba, Polgári fi- és elemi iskola 66,000, Uj városbánya 300,000, Alsó-városi elemi népiskola és óvoda 60,000, Felső-városi szilleri népiskola 24,000, Uj-szegedi népkert feltöltése, vígadó, körut, czukrászda építése került 57,000.

Table with 2 columns: Building Name, Cost. Data: Templomokra és plebániákra 12,000 frt, Ásotthalomi kir. erdőőri iskolára 16,000, Kórházra 10,000, 4780 folyó méter csatornázásra 60,000, Feltöltésre 71,000, 58,830 méter kövezésre 120,000, Zárdaák, átjárók és árkolásra 27,200, Sóbázra 65,000, Házaszámozásra és utépítésre 30,000, Somogyi-könyvtára kiadott 24,000, Összesen: 1.572,000 frt.

E költ égek és számok roppant halmazából
nem érdektelen tudni, vajjon mi az, mit a város,
és mi az, mit az állam áldozott, illetőleg beru-
házott a rekonstrukcióért? A számok csoport-
osítása következők eredményez:

Table with 2 columns: Category, Cost. Data: I. Szeged város: közigazgatási és kulturacélokra 5.773,000 frt, II. Az állam áldozata 7.527,000, a) közvetlen Szeged javára 1.901,000, b) államhivatalok épületeire mint bernházás 1.901,000, Együtt: 9.428,000 frt.

Szeged városnak tehát a rekonstrukcióért
hozott áldozatait 6 millióra, az államét 10 mil-
lió forintra tehetni.

De a szegedi nép, mint magánépítkező is,
tetemes részben folyt be vagyonával és munká-
ságával a rekonstrukció sikerére, mit a követ-
kező adatok fényesen igazolnak.

1883. október 1-ig mintegy 8 millió forint-
nyi államkölcsön vétettet igénybe magánépít-
kezésre, minthogy pedig ezen 8 millió forint a
kölcsön biztosítására nyujtott alapnak csak felét
képezi, világos, hogy a szegedi népek csak azon
ré ze, mely államkölcsön segélyével épített, a
8 millió frt államkölcsönön túl, meg saját vagyo-
nából 8 millió frtot, vajgis összesen 16 millió
forintot fektetett bele magánépítkezéseibe.

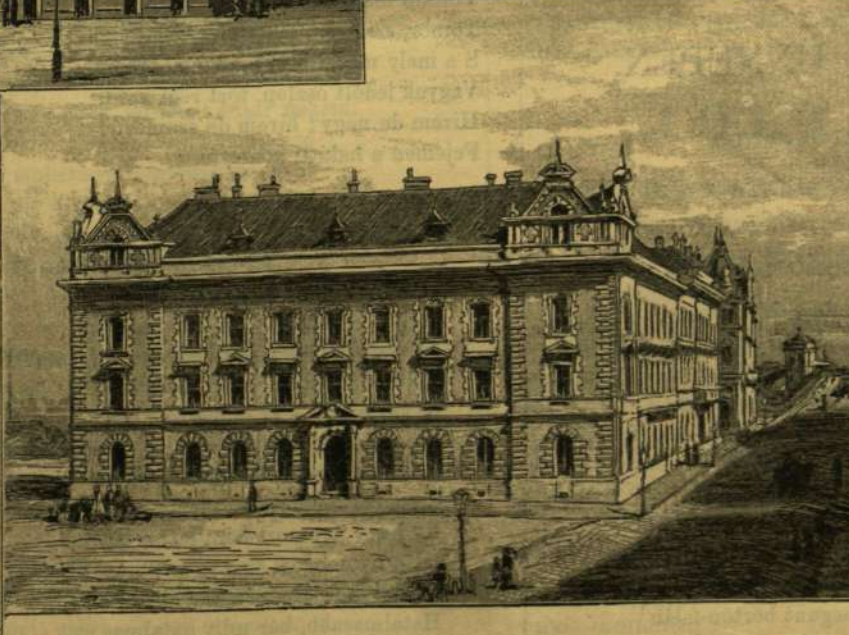
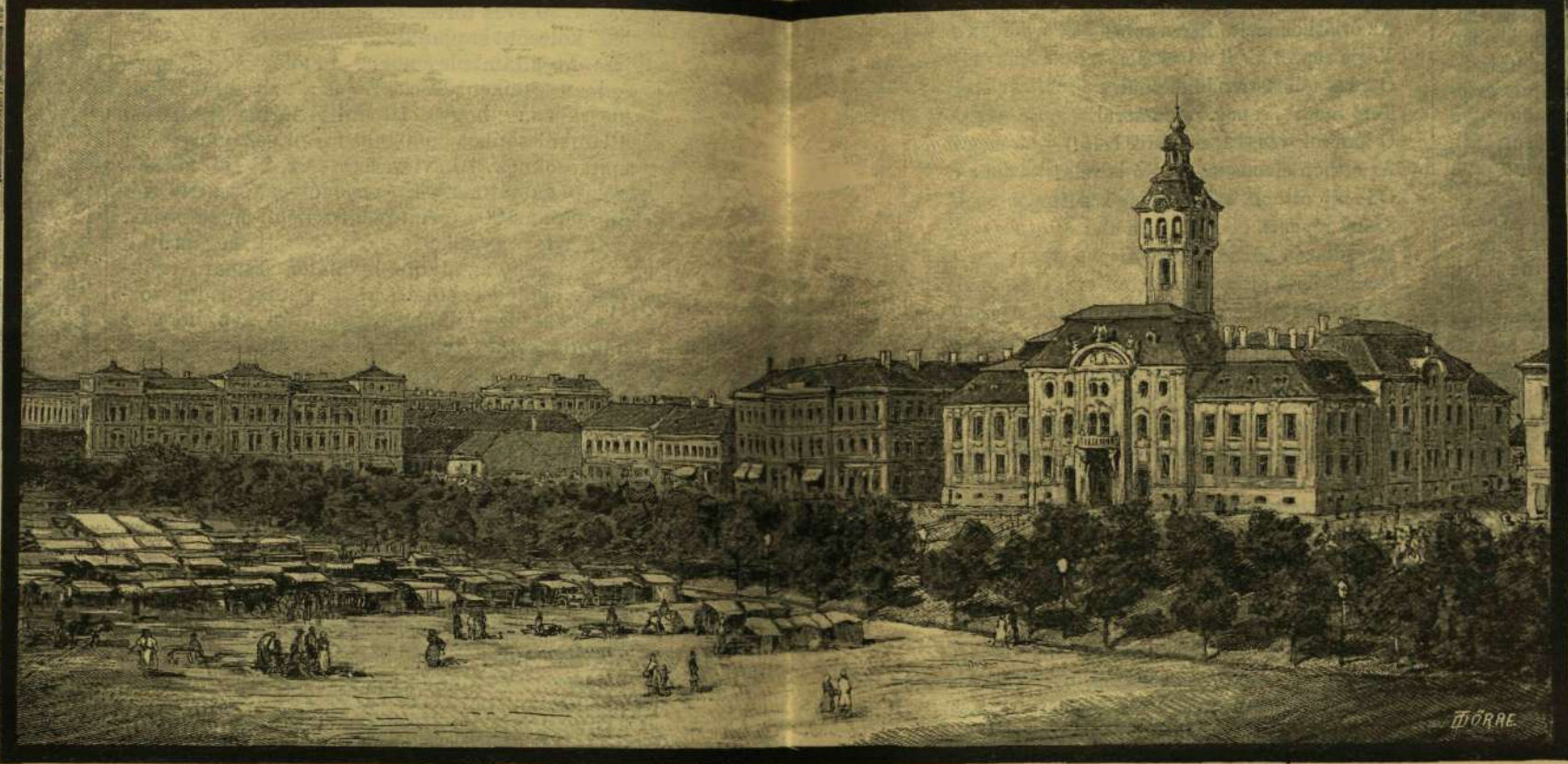
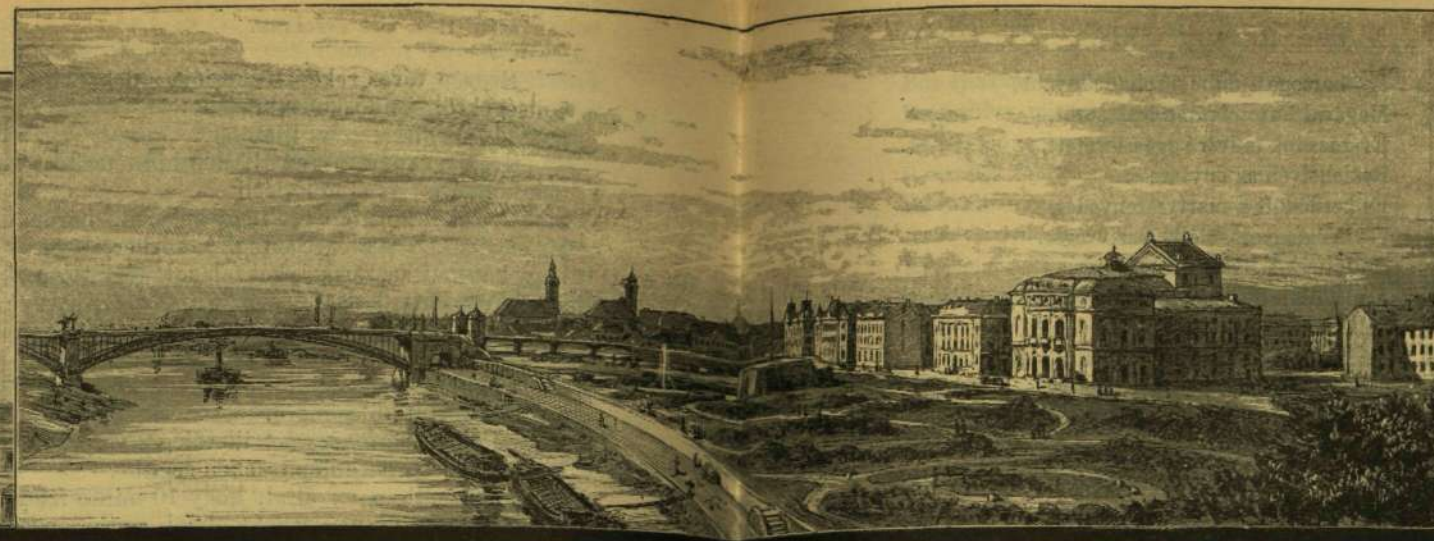
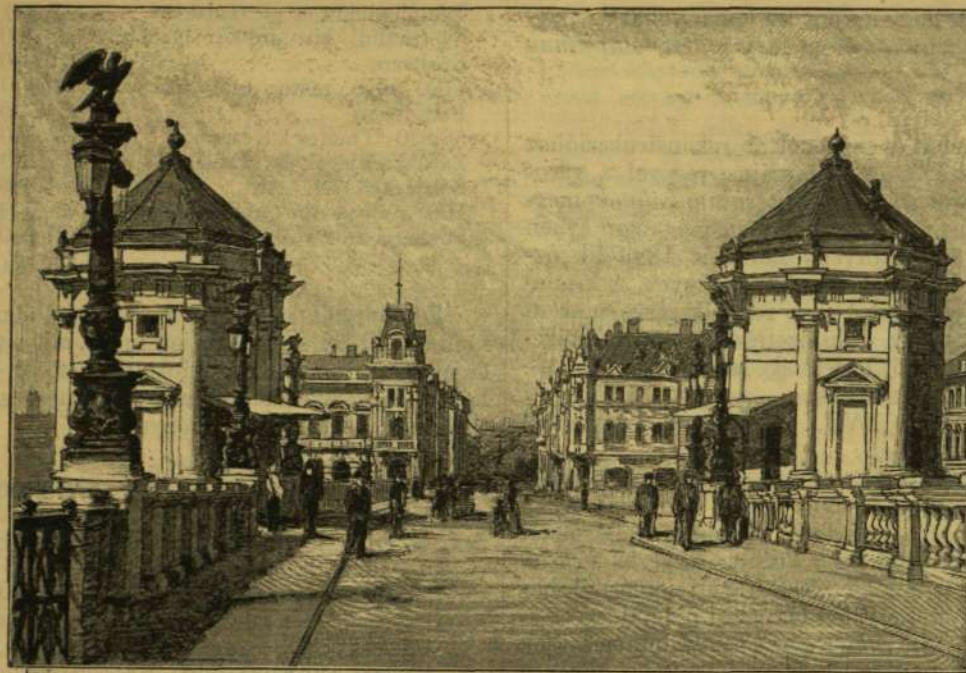
Azonban az építkezők egy igen jelentékeny
része, legfőké a földmivelő osztály, semminemű
kölcsönt igénybe nem vett. Ny építkezések érte-
ké megüti az 1 millió frtot.

Végül minden építkezőnek, igénybe vette
vagy nem az állami kölcsönt, oly nemű kiadásai
voltak, melyek az államkölcsön megszavazásá-
nál figyelembe egyáltalán nem vették; ilyen a
ház felszerelése, az udvar feltöltése, vízvezetékek,
csatornázási és kövezési hozzájárulási költségek,
melléképületek és szinek, melyekre tett beruhá-
zások összege, minden valószínűség szerint, a
4 millió forintot elérte. Tetemes építkezések té-
tetek rögtön a víz után, melyek ugyan nem az
építkezési szabályok alapján emeltettek, de
utólag mégis állandósítottak. Ny épületek érte-
ké szintén elérte az 1 millió forintot. Összesen
tehát a magánosok építkezései mintegy 22 mil-
lió forintot képviselnek, mely a város 6 millió
forintnyi áldozatával 28 millió forintot tesz ki.

Világos mindezekből, hogy a szegedi nép
városának újjáépítéséért erejétől kitelhetőleg ál-
dozott, s az állam 10 millió forintnyi áldozatá-
val, valamint a harmadfél milliónyi könyörado-
mányi összeggel szemben, a 28 millió forint,
melyet fennebb kimutattunk, a szegedi nép ál-
dozatközségének oly figyelemreméltó példáját
nyujtja, minőt egyes provineziális városok életé-
ben haszlan keresünk, nemcsak Magyarorszá-
gon, de tán a nagy világ bármely országában is.

Egyébiránt is e nép magatartásáról, az ár-
viz alatt és árvíz után, a magyar nemzet fön-
ségét sugárzott le s e nép valóban méltónak mutatta
magát az általános részvéten kívül a törvény-
hozás azon rendkívül meglep és határozott ro-
konszereven, melylyel ügyét fölkarolta. A viz
betörésének első pillanatában is megtartotta
lélekjelenlétét, mert a nagy katasztrófa a mint
hítszálárdságát alá nem szállította, ugy a köz-
forgalom és az üzleti élet terén való érintkezési
rendjének becsületességét sem döntötte meg.

A hitelviszonyok rendezésére a törvény-
hozás rögtön moratoriumról gondoskodott; a
kormány pedig tetemes előlegeket utalványozott
a szegedi pénzintézetek támogatására, s midőn
általában természetesen tartatott, hogy az árvíz
a vagyoni kalamitások egész seregét idezi föl,
minden várakozás ellenére kiűnt, hogy a mor-
atorium nem volt szükség, a pénzintézetek a
kormány által utalványozott előleget ugyszól-
ván igénybe sem vették; mi több, a pénzintéze-
tek közt egy sem akadt, melynél kinnlevő köve-
telések veszélyeztetetteknek és behajthatlanok-
nak mutatkoztak volna.

A hid-utca a hidfőről tekintve.
Honvédtisztiak a Tisza Lajos köruton.
Polgári leánytanoda a Tisza Lajos köruton.
Kalvária-kápolna.

A kir. törvényszéki épülete, a Széchenyi-téren.

Tiszapart a Stefánia-sétánnyal, a színházzal és új hiddal.
Széchenyi-tér, a városházával.
Színház.
Városházi torony.

Posta- és táviráda-épület a Széchenyi-tér és hid-utca sarkán.

Klauzál-tér (középen az Európa-szállóval).
Pénzügyi igazgatósági palota a Tisza Lajos köruton.
Gizella-tér a Rozália-kápolnával.
Népkerti virágó.

Midőn Tisza Lajos e nép elé azon alternatívát állította, hogy a város szintén áldozatokkal járuljon a rekonstrukcióhoz, különben az újjáépítés mérve fog szenvedni, e nép egy percig sem habozott: fölemelte a vármokát, a fogvasztási vármokát behozta, a lakásokra lakrész-adót vetett, csatornázási és kövezési járulékokat rótt, közmunka-váltóságát az eddiginek felével emelte, végül a törvény által nyújtott kedvezmény ellenére kimondta önmagára: hogy az új házak után való községi pótdadó-mentességet nem veszi igénybe.

S ha figyelembe vesszük e mellett, hogy az újjáépítési rendszernek oly alakját fogadta el, mely által utcainak és a magánutaknak sok cseken át tartó, önmagától való feltöltésre van utalva: méltónak tarthatjuk a szegedi népet Tisza Lajos azon várakozására, miként ohajtja, hogy a szegedi polgár névnek olyan jelentősége legyen e hazában, mint volt a rómainak, midőn mondta: «civis sum romanus.»

A nép kötelezettségét várakozáson fölül teljesítette; s méltó volt Tisza Lajoshoz, mivel részese az újjáépítés sikerében. Tisza Lajos e néppel négy és fél év olya eredményeire tekinthet vissza, melyekre méltán lehetnek büszkek.

Elénk emlékezetünkben élhet még, mily bizalmatlansággal fogadtattok sok részről Tisza Lajosnak királyi biztossá kinevezetése. A nepotismus emlegettetett, s e gyau némi halvány árnyát még Kossuth Lajos is kifejezte, midőn 1879. június havában kelt levelében írja: «Olvasom, hogy Tisza Lajos nevezetett ki Szegedre kir. biztossá; épen Tisza Kálmánnak kellett volna kerülni, hogy öcsését nevezze ki e fontos állásra, ő neki, ki alatt a nepotismus annyira uralkodóvá lett; de hát talán jobban van így, a miként van, — Tisza Lajos ur érezni fogja, hogy neki nagy sikert kell felmutatni, miszerint igazolva legyen, hogy érdem állította gátra, nem nepotismus. «Das Werk wird seinen Meister loben».

Kossuth Lajos nem csalódott, a mű valóban dicséret mesterét. Szilárd elhatározás, erős hazafiság és nagy lehetett magyar faja iránt a szeretet abban, ki midőn Szegedre érkezett, ezen örökre emlékeztetett, mondást tette: «Előre érzem töviset a pályának, melyre vállalkoztam; emberi erőt fölülmuló, kiszámíthatatlan véletlenek fognak akadályokat gördíteni utamba; de nem fogok csüggedni és nem hátrálni, mert azon magasztos eszme lelkesít, hogy: Szeged Magyarországnak a főváros után első városa legyen, Legyen szebb, virágzóbb mint valaha!»

És ötödévi működése minden szavának teljesedését hirdeti. A kevés reménnyel és még kevesebb rokonszenvvel fogadott Tisza Lajos ma a szegedi nép bálványja. Királyi biztos és szegedi nép a sikerben közös társak. Tisza Lajos az érdem, hogy a nép oly lelkesedéssel fogott a rekonstrukcióhoz, övé az érdem, hogy gazdag és szegény bizalommal hozta filléreit a jövő nagy és fényes Szegedje oltárára. De az is tagadhatlan, hogy nem egy ízben Tisza Lajost a további lelkesedésre épen a szegedi nép rendkívüli kitartása, munkássága, a benne levő szívósság buzdította, mert ezek közvetlen szemlélete győzte meg arról, hogy e nép valóban az állam támogatására és szebb jövőre érdemes.

Tisza Lajos nem is maradt érzéketlen Szeged népének sorsa iránt; megfigyelte a nép szokásait, megismerte gondolkozásmódját, kismerte tehát azt is, mi szükséges anyagi és szellemi fejlődésének előmozdítására. Mindenekelőtt látta, hogy a nagy népességhez képest nincs meg az a társadalmi élet, mely a művelődésben a kellő színvonalra emelkedésre szükséges; látta, hogy kulturális és adminisztrációs intézmények egész seregének hiányával van e város, melyek nélkül pedig, midőn vasutak és táviratok mindenütt csinálhatnak központot, mai időben virágzó várost képzelné sem lehet.

Látta Tisza Lajos, hogy Szeged, nagymérvű forgalma dacára, a vidék társadalmi és politikai közéletének nem központja. Volna elegendő anyagi alapja a városnak, de hiányzik a szellemi mozgató erő.

Vonzóerőt kívánt ezért kölcsönözni a városnak. Régi, rozott színháza helyett kívánt tehát mindenekelőtt újat, fényeset emelni a magyar színművészetnek; egy állandó szép épülettel és egy állandósított derék magyar színészettel ohajtotta az első szellemi tényező megadni, mely az ide települni kész vidékieknek a Szegeden tartózkodást kedves tegye. Ez ohaja teljes-

désbe ment, s ma ott áll a fényes színház, a színművészet egyik legszebb hajléka a magyar hazában, melyben a mai napon foly le, a koronás király jelenlétével, az újjászülés lélek-emelő ünnepéje.

De ez egyelgá ki nem elégítette Tisza Lajost. Figyelme most a harmadik egyetem kérdése felé fordult. A rekonstrukció ötödik évében a harmadik egyetem befogadására már nemcsak képesnek tartotta Szegedet, de az újjáépítés által nagy arányokban fejlődött magyar város jövő küldetéséhez ezt fontos kulturális kelléknek is vélte, melynek elnyerését a midőn a város léteirdekei közé sorozta, nem mulasztotta el a város közönsége körében odahatni, hogy az Alföld és Dél-Magyarország művelődési sorsára oly elhatározólag ható emez intézményért Szeged is kitelhető áldozatokat ajánljon föl az államnak. Ismeretes az ügy állása; Szeged minden várost felülhaladó áldozatot ajánlt föl a harmadik egyetemért. A szakértők nyáron tartott értekezlete a harmadik, sőt egy negyedik egyetem szükségét is kimondta, a törvényhozás áll, hogy e magyar főiskolát nyújtsa az Alföldnek Szegeden.

De a virágzó városi főgymnázium sorsa is melegen érdekelte Tisza Lajost. Az egykor czél-szerű épület a mai kor igényeinek többé meg nem felel, mely körülmény elegendő ok lehetett volna már régen a jeles főgymnázium hanyatlására, ha a derék kegyesrendiek kitünő vezetése oly hagyományos hatást nem gyakorolna a város és vidék lakosságára. Elérkezett tehát az ideje a gyors segélynek; a város a főgymnázium új épület terheinek elviselésére elegendő anyagi erővel már nem rendelkezett; az államhoz kellett tehát fordulnia, honnan sikerült kieszközölni, hogy a város részére az építkezéshez szükséges pénzerő előnyös törlesztési módon fog nyújtani, egyben-másban pedig az állam is könnyíteni fogja e nagy hivatású iskola czélját, melyben a délmagyarországi német- és szerb-ajkuaknak ezrei sajátítják el a magyar nyelvet. Az építkezés rövid időn megkezdődik, s egy év múlva büszkén fogja az impozáns palota is hirdetni a rekonstrukció áldásos tevékenységét.

És a mit legelőbb kell vala említenünk, a rekonstrukció meghozta Szegednek a művelődés egyik legbecesebb kincsét, a 80,000 kötetből álló Somogyi-könyvtárt. Ezzel a nagy könyvtára van Szegednek, mely méltán sorakozik a fővárosi hasonnemű intézmények mellé.

Mindezeket kívül is sok egyéb történt arra, hogy a színházi prólóg érdemes írójának Szabados János költőnknek igaza legyen:

«Nemcsak a test, a melybe öltöztött,
A szellem is nőtt a falak között».

Tisza Lajos és Szeged népe, mint szövetséges társak érdekelnek ki magasan a rekonstrukcióból; érdekes, hogy király és nemzet meglátogassák Szegedet és népét, s az elismerés érzetével nyújtsanak kezét a második magyar főváros megalkotójának: Tisza Lajosnak.

SZEGED ÜNNEPÉN.

IRTA
SZABADOS JÁNOS.

ELŐADVA: A SZEGEDI VÁROSI SZÍNHÁZ MEGNYITÁSÁKOR.

I.

A GYÁSZTALÓ SZEGED.

Uram! soká harcoltam s elbukám,
Most itt állok kitombolt vész után
Vihartól tépve, árván, lombtalán,
Rom, a melynek példátlan sorsa van.
Testem ezer mély sebből vérezik,
Érzem súlyos, halálos mindenik,
De a lelkem még súlyosabb beteg!
Uram hol voltál, míg a szörnyeteg
Lánczát megoldta? vagy elszakított
Engem hatalmad s ő lett ostorod?
Hah! mint tört át megunt börtön-falán
S zúdult a fékvesztett rabszolga rám!
«Reszkess! megbosszulom zsarnok kezét
Sérelmeit! haragom eltemet!
Iszapba fúlsz! most én vagyok urad,
Ma itt az én szilaj kedvem mulat!»

Igy harsogott dühe s rohant tovább,
Magával hurcolván házak sorát,
Évszázadok művere gyászt vetett,
Reálehelvén az enyészetet.

És kezdődött a martýrszenvedés,
Vér megfagyott, elállt a szívverés.
Hallottam a lelket rózó sikolyt,
A megrémült keblekből összefolyt
Sohajt, nyögést, káromlást és imát,
Siró panaszt, mely ég felé kiált!
És száz alakban láttam a halált,
Minden gyilkos hullám szíven talált!
Óh bús romok, sötét kísértetek,
Alátok hány éltet temettetek!
És láttam hőst az othont védeni,
Az a küzdés több volt mint emberi,
Az óriáshoz méltó harcra vala!
Végig reped, kidől a ház fala,
Ő küzd felotte rendületlenül,
Tető inog... ropog... alámerül,
Ő harcra, véd, kapaszkodik bele! — —
Az othon elveszett — — ő is vele! — —
Óh szép othon, bölcső és sír között
Szélid révpárt, ezer szállal kötőd
Magadhoz a küzdő ember szívet!
Család-tüzek oltára a tied,
A ki reád talál, a mennybe nyit,
S százszor vesztet, ki téged elveszit.
Óh drága othon! a ki itesene
Veled megaldott, hogyné védene!
S ki elveszit, oh! hogyné sirna az!
Ily vesztésre nincs ír, nincs vigasz! —
Szédült kebelled, mint hajótörött,
Keszerg fölötted gyszabza öltözött
Népem, kiáltván: ez a föld enyém!
S reabornulni nincs már több remény?
Itt nincs több hazád! é! innen, el!
Tűzhely világá nem int édesen,
Jó a tavasz s virága nem leszen,
Nem lesz fa, nem egy zöldellő sziget,
Dalos madár e helyre nem siet,
S a nap ha megy s a csendes este jó,
Nem mézzel telt ajakkal lép elő,
Nem zümmög, zsong édes-titkos nesze,
Nem hangzik gyermek-altató mese,
Nem andalg az agg multon, mint zenén,
És nem mereng ifju a lány szemén
Mint csillagon, — oda van mind e báj!
Csoda-e hát, hogy népem szíve fáj? —
Óreg harang, melynek zengésiben
Oly sokszor lelt enyhét, vigaszt szívem,
A midőn érc-nyelved kihirdetett
Örömet, gyászt, magasztos ünnepet,
Óreg harang miért állt el szavad?
Temetni kell ma a halottakat!
Csak zúg, csak sirj! széthullt a nagy család,
Mely az ezret hetvenszer lépte át!
Csak zúg, csak sirj! nincs már több Szeged! —
Ólts gyászt hazám! sirass meg engemet!
Voltam magyarságod határköve,
Tömör, szilárd, nemes érczel tele,
S a mely megálltam hajdan a vihart,
Vagyk ledőlts oszlop, tört régi kard.
Hirem de nagy! hirem de szomorú!
Fejemen a halotti koszorú!

II.

A VIGASZTALÓ RÉSZVÉRT.

Im elővök legelés csillagod,
Mely a szörnyű éjben feléd ragyog.
Ki vagyk? — a kor kedvez gyermeke!
Rajtam büszkén pihen tekintete.
Ki vagyk? — az emberiség szíve!
A jaj-kiáltás szőlött ide,
A mely megrendíté a föld-kebelt
S engem lángóriássá megnevelt!
Ily nagy nyomort nem láttak századok,
De a nyomornál én nagyobb vagyk,
A vész csak ölyü, én vagyk a sas,
Hatalmasabb, bár mily hatalmas az!
Szárnyam villám, ott ternek mindenütt,
A merre a szeretet napja sít,
S be nem érem hazád határait,
Sorsod minden nép szívében átnyilal,
Zugják a tengerek hullámai!

S pyramisok fogják viszhangzani! — —
Nézd a hazát, minő vígasztalan,
Bús éjszakád sötét árnyéka van
Reáterülve, mint egy gyászlepel.
Az anya ő, sok gyermeket nevel
S virraszt fölöttük sűrű gond között,
De most te szenvedő, sorsüldözött,
Az anyai szív most csak a tied,
Minden szerelmével hozzád siet!
S nézd a népet, gyakorta féktelen
Vagy oceánt, méhében megterem
Oly sok viharmag s anyyi drága gyöngy,
Ha sértik, félvilágot romba dönt,
De ha szenvedés, testvére vagy, segít,
Óldebe szórja drága gyöngyeit. —
Nézd a népet, mint forr, mint versenyez,
Magasztos kép, érzélapra érdemes!
Remélni, hinni, bizni megtanít!
A koldus is rád rakná rongyait,
Kenyeret küld a ki már éheze,
Segélyt kínál a gyermek kis keze,
Anyák szíve árvaidért eped
S nem árva többé árva gyermeked!
S a kit isten, mint földi őrszemet,
Maga helyett a nép fölé emelt,
Kiválasztá őt milliók közül,
A nagy, a szent czeleokra eszközül,
Hogy az legyen mi ő uralkodó,
Vezérelni s teremteni tudó,
Bekötni a nem érdemelt sebet —
Nézd a királyt áll a romok felett.
Óh mily dicső, folséges, isteni!
Királyhoz méltó kéj: teremteni!
Kímélőn a nagy jelszót: legyen!
És látni, mint mozdul meg a tetem,
A dermedt szívből megpezdül a vér,
Létosztón a kebelbe visszatér,
A vész békót érezve meglodad,
S hullám-sírból kikél az áldozat.
Nem az, ki volt, megtörve lép elő,
De oldalán a nemzet: az erő,
És egy vezérkéz oldalán marad,
Mig a pusztult fán friss lomb nem fakad. —
S fakadni fog a fa! lombszárnyait
Megeresztvén, gyorsan szétágazik!
S lezza még ünnep! midőn a nagy család
Alatta zengi el örömdalát,
Ha létjogát edzett, munkás keze
A századok ormába véste be!
Remélj Szeged! inem cziprussal jövők,
Mulasod éjszakája nem örök,
Majd megvirrad, az ige testet ölt:
Szebb várost hord jövőben itt e föld!

III.

SZEGED HÁLÁJA AZ ÚJJÁSZÜLETÉSÉRT.

Uram! mintha templomban állanék
S reszketne szent szoltároktól a lég,
Mely mind téged híj, téged emleget
És áldja és imádja szent neved!
Pedig csak én, szegény szolgád, magam
Zengék hálát, de az határtalan!
Légy áldva Isten! hogy megengeded
Föltámadásom! Nem csak létemért
Vagyk adós, mindent adtál nekem,
Mivel hivatásom megküzdhetem!
S népembe a buzdító érzetet,
Hogy hű a fajhoz s hordván jellegét,
Ki tudja érdemelni életét.
E nép nevében, zengő hálaszó
Jusson trónodhoz óh Mindenható!

Légy áldva intéző vezéri kéz!
Aczel-szilárd és mindig tenni kész,
És tenni bátor, el nem lankadó,
Királyi szót beváltani való!
A munka kész, minő mesés, csodás,
Varázsütsére támadt alkotás!
Holott előbb oly sok fájó nyomot,
Gyászt és romot s egy régi megszokott
Világot kellett elmozdítani,
Hogy épüljön helyén a mostani

Megifjult és szebb testbe öltözött,
S új szellem lengjen a falak között,
Légy áldva hű vezér-kéz! — bár felé
Búcsút intesz — örökre népemé!

Világ! nagy oceán! én, kis sziget,
Parányi pont, betöltöttem szíved
Égészen egyszer, bárha percze is,
Hálám a távol idegenbe visz,
Oda, hol néped nyüzsgő árja hont
Alkot, nagyságáért küzd s vért is ont.
Ha már pihenni hagytlál kebleden,
Légy e szíváldozatban is jelen,
Áldott legyen minden hű gyermeked,
A ki munkál, segít, tűr és szeret!
Világ ura! védszárnyaid alatt
Legyen minden nép boldog és szabad! —

Óh te édes, te jó, te szép, te nagy,
Ki e kebelnek oltárképe vagy!
Dicső, magasztos, gondos és erős!
A bölcsőtől a sírig ismerős!
Kinek nevére keblem lángra gyúl,
S mint Vesztá-tűz ég elhatatlanul,
S kit istenítini nincs méltó ajak,
Hazám! téged mily szókkal áldjalak!
Tied vagyok, testeből egy darab,
Benned élek, neked s te általad,
S mint tiszta, csendes tó a kék eget,
Oly híven tükrözöm szent képedet!
S hiába tagadom, hogy gyermeked
Vagyok, rám vall az arc, a szó, a tett,
A nagy tömegben egy közös vonás,
Egy vágy, egy czél és egy szívdobbanás.
A róna, hol kalász és dal fakad,
És a folyó, mely nem tűr gátakat,
Mind hirdeti, ha én nem vallanám:
Te vagy létem forrása, óh anyám!

Kit a hazával együtt emleget
S atyának hí a honfi kegyelet,
Légy áldva fényes őrszemünk, király!
Ha látom dicsúgaras homlokod,
Lelkem, mely az ily fényfőt elszakított,
Azt képzeli, hogy a történelem
Egy régi, nagy alakja van jelen,
Az alkotókból egy, kiknek nyoma
Most is látszik s nem enyész el soha!
Nagy vagy király! szavad alkot, terem,
Akaratod hazámnak a jelent
Uj korszakká tevő, két oszlopot
Emelvén fel védül: törvényt s jogot.
A te «legyen» szavadra lettem én,
Mult árnya már, a honnak új remény.
Óh hintad az áldást! hogy hazám velem
Erőben, fényben gazdagabb legyen,
S te lész dusabb, ki a nemzet-kebel
Minden csepp vérrel rendelkezel,
Miként ama dicsők, kik hajdanán
Világ sorsát intézték ós Budán!
Koszorút adjatok! haragom velem
Millióid szívvel nemzetem!
Harsogja sík s bérc, mit ajkam kiált:
Isten segítd meg, áldd meg a királyt!

JOLÁN.

ANGOL REGÉNY.

IRTA BLACK WILLIAM.
TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Kételyek és felvilágosítások

A szelvihart nehéz eső követte. A szobából ki sem lehetett menni, nem hogy vadászatra gondolni! De gondolt is most a két jó barát a vadászatra. Shortlands elmondta Winterbourne-nak a mit Melville-től hallott, Leslie Archie ultimatumát, a mi a legkegyetlenebb követelés volt, ha nem a viszony nyílt felbontásával s a völegény visszalépésével egyértelmű. A szegény apát, a ki leányáért már is annyit szenvedett, ez új csapás egészen megtörte.

— Bizony, megkímélhette volna leányomat — s engem — e megaláztatástól! — csak annyit mondott.

Mert ki fogja megmondani Jolánának a retentenes igazságot? Ó — az apa — bizonyára nem. Keszebb volna megválni életétől. S mit

mondana Jolán, ha megtudja, hogy anyja él s tőle elittkolták? Nem fogja-e megvetni, meggyűlölni apját? — Bizony megkímélhetett volna mindkettőnk e megaláztatástól! mindig csak erre tért vissza.

— Figyeljen rám, Winterbourne, — mondá Shortlands, — ha önnök volnék, először is bizonyosságot szeretnék magannak az iránt, vajjon ha megmondom az igazat leányomnak, meglegszik-e azaz ez az ember? Hát ha az egész követelés csak ürügy. Mert, bár nem tudom, olyasmit sejtnek a Melville szavaiból, hogy Leslie összejöttökése volt családjával e miatt a házasság miatt.

Ilyesmire már magam is gondoltam. Legalább is különös, hogy meg sem látogatták Jolánt, holott ismerik, mert egy éjet náluk töltött, mikor Graham-nal először ide jött s itt még a lakás nem volt rendben.

— Ha a fiuban egy kis szív volna, nem riadna vissza egy kis akadálytól. De lehet, hogy más a számítása. Ki tudja, nem így gondolkozik-e: ha a dolog nyilvánosságra jő s én akkor határozottan föllepek s elveszem Jolánt, apám nem mondhatja, hogy sötétbe ugrattam. Nekem igazán úgy tetszik, ez a fiatal ember nem épen okatlanul gondolkozik.

Winterbourne alig hallgatott barátjáról. Mindig ebben az egy gondolat körben kerengett: Ki mondja meg Jolánának — ettől csakugyan megkímélhetett volna!

— Bolondság, — mondá Shortlands. — Ki mondja meg neki? Te semmi esetre, mert csak jobban elrontanád a dolgot. Ajtóstól rohannál a házba, s úgy megrémítenéd Jolánt, hogy szörnyet halna, vagy azt mondaná: soha se megyek férjhez. Okosan kell intézni a dolgot. S ha sikerül, magad is azt fogod mondani, helyesen volt így, mert akármilyen történet a házasság után, a férje nem fogja mondhatni: hogy meg van csalva.

— A házasság után! Milyen házasság lesz az, ha a család be sem veszi?

— Be sem veszi! Nem kell minden kis akadálytól mindjárt megijedni. Sok leány nem tetszik először annak a családnak, a melyikbe vinni akarják, s ma mindjárt az első akadályra abba hagynák az emberek, akkor akár kitörüljék az esketési beszédek a szertartás-könyvből.

Akkor ebben maradtak; nem mintha meg lettek volna nyugodva, vagy tisztába hozták volna dolgot. Ellenkezéleg, Winterbourne annyira aggodott és gyöttrődött s ez annyira meg is látszott rajta, hogy Jolán valami rosszat kezdett sejtteni s nyugtalanul kérdezte apját: mi baja?

— Nekem? Épen semmi. Vagy legfőlebb ez a gyalázatos csuf idő, az ember még csak vadászni sem mehet.

Jolán azonban annál kevésbbé volt megnyugtatta, mert észrevette, hogy még az egyeneslelkű és szókímódó Shortlands is kerüli tekintetét, meredten néz a kallallóba s nyagokolt sohajt. Valami bizonytalan félelem lepte meg a lányka szívet, ki ahhoz volt szokva, hogy csak szeretetteljes arczokat lásson maga körül, melyek mindig földerülnek az ő mosolyán.

Egyet gondolt, szobájába ment s a következő levelet írta.

«Kedves Archie, itt mi viszonyban kétségbe vagyunk esve a rossz idő miatt, mely miatt sem sétálni, sem vadászni, sem csónakázni nem lehet. Az egekre kérem, könyörüljön rajtunk, s jöjjon és vidítsa fel ezeket az öreg urakat társaságával. Szerdára nagy nyulvadászat van terven — ha az idő addig jóra fordul — remélem, apám is számít rá, hogy abban ön is részt vesz. Halljon ujságot: Monaglen eladós s aligha nem a Melville uré lesz. Ugy-e az lesz ám az igazi «Légy üdvöz otthonodban?» — Csak jöjjon hét órára ebédre, s töltsz velünk az estét. Kéri — hive Jolán.»

A lovászlágy egy óra múlva meghozta a választ.
«Kedves Jolán! Nagyon sajnálom, hogy meghívását el nem fogadhatom ma estere. Szerdán is, félek, nem vehetek részt a nyulvadásban; mert holnap Invernessbe kell utaznom. Hive, Archie.»

E rövid levél megdöbbenetelt Jolánt.
— Ez ugyan furcsa szerelmes levél! — gondola. Aztán tovább gondolkodott felette. Ez alatt valami lappang. Megbántotta őt Archieit valamivel? Nem tudná, mivel. Honnan hát ez a hidegség? E visszautasítás — e mondhatni tel-

KATONAI LAKTANYA SZEGEZEN.

jes elhídegülés egy idő óta. Látogatásai majdnem egészen kimaradtak. Pedig ő, tudtára, semmi okot nem adott rá. Hogy tudhassa meg? Pedig bizonyost kell tudnia.

Különös, hogy a felvilágosításért, a melyre érzé, hogy szüksége van, nem apjához, nem Shortlandshoz, nem is Lesliehez akart fordulni, hanem Melvillehez. Ha valaki: ez megmondja neki az igazat. Előbb csak önkénytelenül jött erre a gondolatra, de az után meg is okolta azt magában. Ez nem fogja őt oly gyermeknek nézni s úgy kímélni mint apja; s valószínűleg tudni is fogja a dolgot, miután mindkét féllel jól van. Benne bizhatik is s azt hiszi az is bizik benne. Jól van; elmegy s megkérdezi.

Másnapra az idő kiderült kissé. Ürügyeket keresett, hogy Gressbe mehessen. Talált nem egyet. Invernessből két küldemény is érkezett az állomásra, miket onnan el kellett hozatni. Aztán meg kellett tudni Mrs. Belltől, irt-e már ügyvédje Edinburgból s miben áll a monagleni dolog. Aztán azt is meg akarta kérdezni Melville úrtól, hol a határvonal az *alchemilla arvensis* és *alpina* közt, mivel ő néhány kétes példányt talált a hegyekben s nem tudta meghatározni, melyik válfajhoz tartoznak. Ok a Gressbe menetelre, mint látjuk, volt elég.

Gressbe érve azonban, Melville nem találta honn, villam-telepébe s gyárába ment épen, dolgozni.

— Oh, mindjárt izenek neki, — mondta Mrs. Bell.
— Ugyan minek fárasztana azért valakit, — veté ellen Jolán.
— Nem kell fárasztani senkit, izenek neki ezzel az ördögi mesterséggel, mert igazán azt hiszem néha, hogy ördögi mesterség. Az emberbebeszél ebbe a kis lyukba, s ő oda fönn meghallja.
— Hisz ez telefon.
— Olyas valaminek mondta ő is.

Mikor a hiradás megvolt, Mrs. Bell egész örömmel jelenté, hogy irt az ügyvédnek Edinburgba, de tartózkodott azt megírni, hogy ő maga akarja megvenni Monaglent, és hogy nagyon óhajta — mert az ügyvédekkel vigyázni kell s nem kell elárulni előttük vevő hajlamunkat, különben mindjárt hallatlan zsarolásra kapnak kedvet, — csak tudakozódott, mintha más akarna, esetleg, a birtokot megvenni. Aztán ismét belebocsátkozott saját terve (élete legkedvesebb ábrándja!) részletezésébe: hogy ő maga nem megy Monaglenbe, mert micsoda minőségben is mehetne oda? — hanem Gressben marad, megtartva magának úgy 200 vagy 220 font jövedelmét s mindent átenged egykori kedves urai utódának, a ki azt bizonyára megérdemli, hogy ősei birtokát ismét tulajdonul bírja. E regényes tervezeteket előadásával épen elkészült, mire Melville megérkezett s akkor magokra hagyta őket.

Jolán, bocsánatot kérve, hogy haza fárasztotta s kizavarta munkájából, egyenesen azon kezdte, a miért épen jött — az *alchemilla alpina* ürügyet föl sem használva — Leslierről kezdett kérlelősködni: igaz-e, hogy Invernessbe ment, s vajjon miért.

Melville egészen elfogulatlanul adta meg a feleletet, hogy úgy tudja, valamely pörös ügyben, valami erdő-vásár ügyében, melyre a család, úgy látszik, nagy súlyt fektet.

ALSÓ-VÁROSI HÁZAK SZEGEZEN.

— Melville ur, — folytató Jolán, nem minden zavar nélkül, egy virágot tépve szét izgatottan, — nem fogja-e különösnek találni kérdésemet? Ön barátnya Leslienek: megsértettem őt valamivel?

Melville figyelmesen nézett Jolán arcára, vigyázott magára s feleleteire:
— Legkisebb okom sincs azt hinni, — felelé.
— Nem panaszkodott ellenem önnek?
— Nem, egyébiránt nem is hallgattam volna rá s nem tűrném el, hogy önt előttem bárki is vádolja. De ki is lehetne oly gyáva —

— Ne gondolja, hogy neheztelnék. Felértés oly könnyen lehet a legjobb barátok közt is, mint pl. Leslie s én. De különösnek találok, hogy egy idő óta feltűnően kerül es mellőz; alig látogat meg, most is bucsu nélkül távozott. Aztán apám is aggódni látszik valamin, titkol előttem valamit. Mindez engem aggodalomba ejtett s gondolám: ha valaki, ön megmondja nekem az igazat. Szóljon hát, van-e okom aggodalomra?

Melville kikerülőleg felelt:
— Ne gondolja, hogy van, mit magának szemére vehetne, biztosítom, hogy legkevésbé sincs.
— Magannak? jó. Hát másnak?
— Nincs, tudomra. De mégis, őszinte akarok lenni, Jolán. Lynn-towersban Leslie némi nehézségekre akadt. Tudja, az öregeket nehéz kielégíteni, s mivel Archie a békét szereti, örült, hogy néhány napra Invernessbe vonulhatott félre a zivatar elől.

— Értem, — szólt Jolán halkán; — ez is valami, a mit jó tudni. De miért nem szólt nekem? Azt hitte, hogy megjedek egy kis akadálytól? Aztán erősen a szemébe nézett Melville-nek s szilárd hangon kérde:
— Mindent megmondott ön nekem?
Az ifju zavartan állt előtte. S nem felelt.
— Ugy-e nem? — folytató a leány. —

Atyám nyugtalanságát ez nem magyarázza ki még. Többnek is kell lenni a dologban. S miért jöttem önhöz? Mert tudtam, hogy ön mindent megmond nekem. Ön mindig barátom volt.

Az ifju nem állhatott ellent e komoly s bizalmas felhívásnak. De habozott, mit s mennyit mondjon vagy ne mondjon.

— Ugy van, Jolán; nem mondtam el mindent; van egyéb is — de azt elmondani nem

az én tisztem. Csak azt ismétlem, hogy kegyed semminek sem oka s magának semmi szemrehányást nem tehet. S a mi baj, zavar, vagy akadály van, hiszem, az is meg fog szünni idővel. Kegyed nyugodt lehet, hogy megtette a magáét; a többi isten dolga.

Jolán talán még tovább is sürgette volna Melville-t, de Mrs. Bell belépése félbeszakította beszélgetésüket, jelentve, hogy kocsija előállott. Jolán tehát némán bucsut vett s gondolatába merülve távozott. Melville is, gondolatokba merülve kísérté szemével s szíve megtelt szánalommal iránta és odaadta volna életét, hogy elűzhesse azt az árnyat, mely e gyermek ártatlan életére esett.

(Folyt. köv.)

EGYVELEG.

* Luther születésének 400-ös évfordulója alkalmából Wormsban a szt.-háromság templomban 104 személy nagy élő csoportokat ad elő. A Herrig János által tervezett képek következők: 1. Luther az erfurti kolostor czellájában. 2. Luther, a mint a kilencvenötöt tételt kifüggeszti a wittenbergi templom kapujára. 3. A pápai bulla elégetése. 4. A wormsi országgyűlés. 5. Luther Wartburgban. 6. A fanatikuskok. 7. A képművelők. 8. Luther családja körében. Az öltözetek mind a megfelelő korból valók lesznek, de a színek sötétek, hogy a hely ünnepességének megfeleljenek.

* A legnagyobb kölcsönkönyvtár Németországban Borstell könyvkereskedő Berlinben. Több mint 600,000 kötet van itt a legkülönbözőbb irodalmakból.

Berangernak, a híres francia lírikusnak, Hugo Viktor és Houssaye Arzen kezdeményezésére, bronz szobrot állítanak fel, melynek helyül Párisban a szép Squar: du Temple szelmetelteti ki.

* A velocipédet az angolok hozták divatba e század közepén, de most kisért, hogy régi találmány, mert 1690-ben Párisban már mutogatták, ekkor négy kereke volt, kettő kisebb, mint a többi.

* Összerakható bűbösöket készítenek mostanában. A kocsi kosárja két részből áll és asztalalapszerűen van s a kerek az alap oldalán levő szekrénybe zárva. Az egész összerakva nem nagyobb, mint egy kis táská s a tervező azt hiszi, hogy a gyermeket és dadát is könnyen bele lehet rakni.

A SZEGEDI KIR. BIZTOSSÁG.

mai időben ritka hivatal az olyan, mely arra való,

hogy csak örökké ő adjon a népnek és a nép ne adjon neki soha.

Ilyen a szegedi királyi biztosság. Hatalom, de «czukros hatalom», csak édessége van.

A ki látta Szegedet romjaiban s a ki látja ma, midőn fényes paloták mellett suhan el a szőke Tisza: az tisztelettel néz fel a Zsótér-házra, hol Tisza Lajos királyi biztos székel s ámulva kiált fel: «Ez már sok egy embertől!»

Pedig egy ember csinálta az egészet! A munka eleinte nagy apparátussal indult ugyan meg, nemcsak nagyobb számú hivatalnokszereget dolgozott benn a hevenyészett kancelláriákban, hanem még egy tizenkét tagból álló biztosi ta-

akár van részük benne, akár nincs; aláírom én is azt a röpke sort: «Tiszteljétek a közkatonaikat, nagyobbak ők, mint a hadvezérek», — de ez egyszer (bár épen a katonáknak szentelem

egészen a gyakorlati férfiak közül való, a ki nem a saját eszméit akarja keresztülvinni minden áron, hanem rá tudja nyomni a mások eszméire is a saját genáilitása bélyegét.

A «Stefánia-tér», Szegednek a diszneyét, mely úgy kitündöklök ott, mint egy gyönyörű ötlet valamely könyvben, mondják egészen Tisza Lajos tervezte ki, a Rózsa Sándor-féle börtönromtól kezdve egész a természetből gömbölyű kövekig, melyek az ugrókat medencéjéjéket ékesítik — és a kivitelben, az elrendezésben mégis Lechner építészeti talentuma tündöklök leginkább.

Hiba lenne, ha csak azt a munkát (pedig elég sok az is) tulajdonítanók a műszaki osztálynak, a mi látszik. Mennyivel több az, a mely nem látszik, mert ott van lerakva a reáliskolai nagy tölgyfa-szekerényekben, tanulságul annak, hogy milyen alaposan ment a rekonstrukció. A legiónyi mappa, a talajfúrások fáradságos eredménye — és ki tudná elszámítani, mi minden?

Mert nemcsak azon fordult meg, hogy: «van pénzünk, hát építünk»; előbb még ki kellett osztani a fundusokat. S a kiosztás még könnyű lett volna, — hanem hogy kioszthassák az ujakat, előbb el kellett zenni a régi fundusokat.

Ez pedig nagy feladat volt. A familiáris kegyelet sárkányja rajta ült minden darabka földön. Hiába tartja egy magyar közmondás, hogy «mindenben

LECHNER LAJOS.

KELEMEN MÓR.

KÁLLAY ALBERT.

nács is fényét vetette az új «szegedi udvar»-ra.

Jobbadán képviselő lévén, igen sok anekdotát csináltak, sokszor tettek érdekes észrevételeket valamely fenforgó kérdésben és meg lehetőszen fűszereztek az ottani életet. És mert képviselők voltak, jól is érezték magukat és soha sem panaszkodtak, hogy Tisza nem hagy nekik semmi végezni valót.

Pedig nem hagyott. Önálló nagyobb munkát soha sem bízott föltétlenül senkire. Azért is olyan összesség, olyan harmonikus a rekonstrukció, egyelőn kidomborodó arányaival, mert egy kéz tartotta, egyengette egymáshoz az összes szájakat.

Ki nem állhatom azt a szokást, hogy a sikerek és kudarcok a vezéreknek számítanak,

ezt a cikket), visszailestem e mondatot a hova tartozik, mert ide ugyan be nem illő. Az érdem itt a vezért illeti, még az a kevés is, a mit elveveteleket valamely fenforgó kérdésben és meg lehetőszen fűszereztek az ottani életet. És mert képviselők voltak, jól is érezték magukat és soha sem panaszkodtak, hogy Tisza nem hagy nekik semmi végezni valót.

Pedig nem hagyott. Önálló nagyobb munkát soha sem bízott föltétlenül senkire. Azért is olyan összesség, olyan harmonikus a rekonstrukció, egyelőn kidomborodó arányaival, mert egy kéz tartotta, egyengette egymáshoz az összes szájakat.

Ki nem állhatom azt a szokást, hogy a sikerek és kudarcok a vezéreknek számítanak,

jobb a másé, a fundusban mindenkinek a magáé a jobb.

Még az is ellene szólt, reklamált, appellált, a ki szembetűnő jobb fundust kapott mint az ősi, mert kárpótlást remélt.

Hogy mekkora baj volt a kiosztással, jellemzi egy kisajátító bizottsági elnöknek az a furfangja, hogy a könnyebb, simább ügymenet érdekében (mert minden appellata nagyban hátravetette a munkát) fölfogadott egy Regdon Maris nevű menyecsét (a kinek szintén kapnia kellett egy telket), hogy ott álljon reggeltől estig a kisajátító bizottság háta mögött. S így lön aztán, hogy mihelyt valaki elégedetlenül mondá a számára kijelölt telekre:

— Nem fogadhatom el... appellálok...
— Nagyon jól van, nem erőszakoljuk. Reg-

don Maris, álljon elő. Mit gondol, nem volna jó kendnek ez a fundus?

— Az a fundus? Hogy ne fogadnám el, kezét lábát csókolom a tekintetes bizottságnak. Elfogadom biz én — szolt ilyenkor a betanított Regdon Maris, a mi rendesen gondolkodóba ejtette a panaszost.

— Ha már így van, tekintetes bizottság, — akkor csak még sem engedem idegen kézre.

De még a fundus-kiosztással sem lett vége a ma már meg nem látható működésnek, következett a nivellirozás, a tömérdek külső és belső munka.

A reáliskola termeiben (ott van a Lechner hivatala), mikor már odakinn rég elmúlt a munkások zsbongása, sokszor éjfélén túl is világos voltak az ablakok. Lechner dolgozott ott mérnökeivel, hivatalnokaiival, lankadatlan hévvel és szorgalommal. S ha éjfélig dolgozott is, már a felkelő nap azért ott találta a Zsótérházban, tanácskozásba merülve a legsürgősebb technikai teendőkről a királyi biztossal, ki szintén, a szó szoros értelmében, ki nem aludta magát; míg Szegedét építette.

E fürge kedves alak, ki örökkésiet, ki mindig fárad, jár valamben, s még a mikor a saját mulatságára diskurált, akkor is Szeged érdekében informál, eleven kék szemével, villogó pápaszemén keresztül már évek előtt ilyenek látták Szegedet s ilyenek magyarázta az idegeneknek, a minő az ma.

Ó ma már bizonyosan olyannak látja azt, a minő évek mulva lesz.

Mi meg csak évek mulva látjuk meg majd az ő mai érdemeit teljességükben, melyek a várossal fognak nagybodni napról napra.

Kelemen Mór, igazságügyminiszeri tanácsos, épen ellentéte Lechnernek. Lechner szőke, Kelemen barna. Lechner egy «chic»-es francziának és egy angol gentlemannek a vegyülete, Kelemenben pedig a német hivatalnokból és a magyar táblabíróból van valami; mindkettőből az, a mi jó bennük.

Komoly, hallgatag férfi, a kinek fiatalos, üde arczából senki sem néz ki, hogy az ötvenes évek felé közeleg. Feszés, zárkózottabb a szokottnál; de neki úgy illik, mert az igazság nehézkes csizmákban jár. Ő t. i. a jogügyi tanácsosa a biztosságának.

Pontos, szorgalmas tisztviselő, kinek a hivatalosabja a világa s aktái a societása.

Nem is történik ő vele semmi; ha történi valami, az akkor aktáival történik, — mert ezek járnak-kelnek, Szegedről Budára, Budáról ismét Szegedre, a Zsótérházból a városra és vissza.

De hát ezek is olyan rendesek, olyan okosak, hogy sehol sem találunk akadályra.

S ha igen... akkor a «czukros hatalomról» egyszerre lemálik a czukor. Tud érlyes és csipős lenni, ha Szeged érdeke kívánja, úgy lefelé, mint fölfelé.

Mikor a Makóra futott szegedi törvényeseket Tisza Lajos vissza akarta telepíteni s ez iránt jelentést tett az igazságügyminiszternél, a miniszter hosszu sor indokkal küldte vissza az átiratot, hogy a királyi biztos kívánsága most még nem teljesíthető.

Tisza röviden ezt válaszolta: «Nagyméltóságod indokait megfontolva, nem érzem magam indítatva arra, hogy előbbi határozatomhoz ne ragaszkodjam».

Ilyen hatalmas hangon diskurált a Zsótérház. S ez az imponáló hangkellett a sikerekhez.

Mert azt írta be ugyan Jókai igen szépen a vasárnap megjelenő Szegedi Albumba, a városra vonatkozóva: «Egy özönvíz tette szerencsétlenné s egy könyvessepp boldogá...» De az a könyvessepp

elgurult volna, mielőtt az özönvíz kiszáradt. Jó volt azt beleönteni a tintába is (jutott abból mindenüvé), s azzal az erős tintával írni oda, a hova kellett.

Ha nem lehet elhinni Kelemenről, hogy már az ötvenbe jár, még kevésbé hihető, hogy valaha verseket is írt.

Pedig irt. Régi, elszárgult «Regélők», «Életképek» tehetnének ró a tanúságot, hogy mielőtt a «miserintek» és «azonbanok» hálójába került, a hajnal és a virágok szineire találgatott szépen csengő-bongó rimekben édes szavakat. Büszke is rá, hogy valamikor poéta volt. Hanem a poéták még büszkébbek lehetnek rá, mert ő bizonyította be, hogy a poétából is válhatik realis, hasznavehető ember — ha az isten is úgy akarja.

A Petőfi követválasztási kudarczáról (mint kunszentmiklósi fiu, egyik kortese ő volt Petőfi-nek s ő írta meg bukását a «Márczius»-ban, egy szomorú vidéki levélben) még most is keserűen beszél, mintha csak tegnap lett volna — s szidja az átpártolt voksokat névszerint, — pedig már egyik-egyik ha él közülök.

Itt Pesten, a Tóth Kálmán, Vadnay generációnak volt egyik kisebb igényű tagja, vagy is hogy csak valamelyik kiszálnak... mert hiszen egy asztal egy generáció!...

S e visszaemlékezés még most, annyi év mulva is, midőn szorgalma által elnyerte díszes állását, a melyen hihetőleg nem fog megállani, még most is annak az írói asztalnak emlékei aranyozzák meg ezt a másik asztalt, mely pedig kiváló rangot ad és sokkal puhább kenyeret.

Turgenyevnek egy kedves kis beszélykijét kolportálták a lapok most, halála után. Egy nagy úrról szól, ki Szent-Pétervárra menet megállítatja a trojkáját egy szép póréány előtt s kérdi: «Mit hozzak neked a városból?»

«Hozzál nekem olyan szappant, a minővel az uri asszonyok mosakodnak.»

A nagy ur meghozta a szappant a leánynak, ki siet megmosakodni vele a patakban s így szól: «Most pedig csókolj meg uram a kezemet is, a hogy az uri nőknak szokás.»

Ilyenforma naivitással állt szemben a biztosság gyakorla.

Ennek a szép leánynak a vágyaiból némelyeket eloltani, némelyeket elnyomni, másokat meg fölébreszteni volt a Kállay Albert feladata.

Kétségekívül a legpaszionátusabb, de nem a legkönnyebb teendő.

Kállay Albert jelentéktelenebb hatáskörben jött Szegedre. De Tiszát nem zavarta a hivatalnoki rangfokozat. Mihely fölsimerte benne a buzgóságot és tehetséget, nem habozott épen a legkényesebb, legfontosabb ügyeket Kállayra bízni.

A municipium és a királyi biztosság közötti érintkezés az ő tiszte volt: neki kellett, mint a karmesternek, megütni az akkordokat minden kérdésben.

A fiatal tisztviselő csakhamar köztisztelet és közszeretet tárgya lett Szegeden, részint egyéni tulajdonainál fogva, részint pedig azon tapintata miatt, melylyel a királyi biztos akaratát mindig úgy tudta keresztül vinni a városnál, hogy a városiak azt hitték, mintha az a saját akarata lenne.

A város pénzügyeinek rendezését is vele vitette keresztül a királyi biztos. S ez volt a kérdések kérdése... a lenni, vagy nem lenni. Kállay hozzáfogott az indirekt városi adók szabályozásához s az eredmény oly fényes lett, hogy Szegednek ma egy félmilliót messze meghaladó összeggel van több jövedelme mint az előtt.

A főnix madár, mely ott röpök az új fényes középületeken, ezt hozta a szárnya alatt. Ezt jó is volt ott nem felejtenie a honnan jött...

A legkülönösebb az, hogy minél több adót vetett ki Kállay a szegediekre, annál könnyebben fizették s ő maga annál népszerűbb lett előttük.

Mikor Szegedét elöntötte az árvíz, egy ismerősöm sirva fakadt:

— Szegény nagynémem! — zokogta, — mi ből fogja az most fizetni a tizenkétezer forint évi adóját?

Most a rekonstrukció után ugyanaz az ismerősöm fontoskodva mondá:

— Nem vagyok megelégedve. Sok fölösleges dolgot is építenek! Ugyan minek ide szegények háza?

S ebben a két egymás mellé állított megjegyzésben benne van az ismerősöm ijedős, sopánkodó természeté, de benne van a rekonstrukció kritikája is.

M—th K—n.

A TISZA HIDJA SZEGEDEN.

Mindazon építkezések közül, melyek Szegeden a rekonstrukció szerája óta emelkedtek, s melyek között jelentékeny köz- és magán-épületek vannak, ugy architektura értékére, mint nagy arányaira nézve messze kiemelkedik az új közúti hid.

A Tiszát, mely alsó folyásában sehol sem halad szirtes partok között, s mely az áradások idejében oly rendkívüli méreteket szokott fölvenni, melyekre nézve más nyugat-európai folyó alig hasonlítható hozzá, soha sem volt könnyű dolog áthidalni, kivált oly módon, hogy a hid alatt a hajókázás fönnakadást ne szenvedjen.

A mi hidak eddig a Tiszán épültek, Tokajnál, Szolnoknál, Algyőnél, stb., magas vizállásakor teljes lehetetlenné teszik a nagyobb vízi járművekkel való közlekedést s csupán annak, hogy a Tisza hajókázási czelokra ma sines annyira fölhasználva, mint ohajtandó volna, tulajdonítható, az hogy e tekintetben több panasz föl nem merült.

Szeged újáépítésénél s különösen a Tisza áthidalásánál erre is tekintettel kellett lenni s az a hid, mely ott ez évi szeptember hó 16-án a közforgalomnak átadott, már úgy épült, hogy alatta a Tisza magasabb vizállás mellett is járható legyen. Így történt, hogy e hid terveire kihirdetett pályázati föltételek a pályázók föladatát igen megnehezítették.

Ugyanis föltételül volt szabva: 1. hogy a hid építése 1.250.000 forintnál többbe nem kerülhet; 2. hogy első ivnyilása legalább 110 méter távolsággal bírjon; 3. hogy párhuzamos rácsartók, minők a vasúti hidaknál használatban vannak, nem alkalmazhatók.

Daczára e nehéz föltételeknek, az 1880. szeptember hó 1-én lejárt pályázati idő után, 12 európai tekintélyes czég 23 különböző tervet adott be.

A kinevezett bíráló biztosság az első díjat az Eiffel G. párisi czég által benyújtott s Fekete-házy János m. k. állam-vasúti főmérnök által készített tervnek, a másodikat a Seyrig, szintén párisi czég által benyújtott tervnek szavazta meg.

Ez eredmény folytán az építést az Eiffel-czég nyerte el és a most már teljesen kész, imponzáló hid igazolja a jury ítéletének helyességét.

Az Eiffel G. czég a pillérek alapozását Gregeron Gilbrand budapesti vállalkozónak, a vaszerkezetet az osztrák államvasut resiczai gyárának adta ki, úgy, hogy a tervezetere és szerkezete eredetiségére nézve egyaránt egyszerű építési mű minden részében tisztán magyarok alkotásai.

A hid áll négy ivnyilásból, és pedig a középső 110, a többiek 97, 86 és 66 méternyiek. Egész hossza tehát megközelíti a 400 métert.

Az első nyilás az anyameder fölött van, közvetlenül a Tisza jobb partján fekvő Szeged mellett; a három többi, fokozatosan kisebb nyílás az artez fölött épült. A hid legmagasabb pontja, a 110 méteres főnyilás, közepén van.

A pálya, mely az ívek fölött fekszik, áll 11 méter széles kocsi-utból és mindkét oldalán

2—2 méter széles gyalogjárdaiból. A kocsi-pálya fakozékkal burkoltatott, a járda pedig padozatból áll.

A munkák, melyek Lechner Lajos miniszteri tanácsos ellenőrzése mellett folytak, körülbelül két évig tartottak és a hid, melyre 1500 tonna (30 ezer mássa) súly vasanyag használatot föl egészében, az áthidalással és a jegyzendő házikókkal együtt 1.300.000 forintba került.

A SZEGEDI ÜNNEPÉLYEK.

A király Gödöllőről e hó 14-én reggel indul Szegedre kíséretével és Tisza miniszterelnökkel, báró Oreyz miniszterrel. A király kísérete 140 személyből áll.

Ez ünnepélyes alkalomra Szegeden képviseltetését bejelenté 11 város 120, és 7 vármegye 166 küldöttségi taggal és így a törvényhatósági küldöttségek száma 286. Ezekon kívül jelentkezett 16 egyházmegye összesen 92 képviselővel. Továbbá 11 különféle testület, társaság és egyesület 42 képviselővel. A küldöttségek közt lesz 4 érsek, 12 püspök, 10 főispán, 7 alispán, 13 polgármester, 25 országgyűlési képviselő, 23 főúr, 26 tudós, író és művész, a hírlapok képviselői nem számítva. Szeged város tanácsa meghívta Pulszky Ferenczet, mint az országos könyvtárak és gyűjtemények főfelügyelőjét is, hogy mutassa be ő felségének a Szeged városának ajándékozott Somogyi-féle könyvtárát.

Ő felsége október 14-én délelőtt 11 órakor érkezik Szegedre. Az indóházról a városházáig, hol a király szállva lesz, helyezkedik el a néptömeg. A vonal gazdag díszítésű, zászlós árbozokkal, diadalívvel, obeliszkekkel. A király rövid pihenő után már 1 órakor fogadja a küldöttségeket. Délután indul első körútjára. A körút után a király lako tályába vonul este fél 8 óráig, mikor is a színház-megnyitási ideje bekövetkezik. A színház előadás után ő felsége megtekinti a város kivilágítását s ezzel az első nap programja véget ér.

Október 15-én ő felsége a katonai intézeteket, a közös hadsereg és a honvédség kórházait és lakatanyait fogja meglátogatni és ezután a Tisza mentén a töltéseken át Tápéig megy, hol az ottani gyékényipart nagy diadalív alakjában is bemutatják. E látogatással az uralkodó a külső védelmi műveket tekinti meg. A körtőlésen tér vissza a szabadkai sugáruton. Egy órára általános kihallgatás van kitűzve. A délutáni program két részből áll, egyik a jó időhöz, a másik az esős időhöz mérten beosztva. Ha derült idő lesz, a király nagyobb körutat fog tenni, ellenben ha eső talál lenni, a programot a következő: az új-szegedi népiünnepélyt mindenesetre meglátogatja a király, innen visszatérőben azonban csak néhány ponton fordul meg. Délután 6 órakor udvari ebéd. Este (mindkét esetben) a tulsó Tiszán végbemenő tűzijáték megtekintése végett a Stefánia-sétányt látogatja meg a király, hol 9 óráig fog időzni.

Október 16-án reggel Szeged tanyái világot nézi meg. Kirándul Ásotthalomra, az erdőőri szakiskola s különösen Szeged külterülete egyik legvonzóbb részének meglátogatására. Ő felsége az alföldi vasuton megy s a Horgoson felül levő őrháznál száll le, hol kocsiira ül s egyenesen az erdőőri iskolához hajt. Ezen alkalomból Ásotthalmon népiünnepély lesz. A tanyaiak szokott hangszerük, a dudu mellett bemutatják táncukat. Az összegyűlő nép megvendégeléséről gondoskodva van, a kirendelt juhászok s őreggazdák tanyai ünnepi viselkedésben szolgafélek bognácsos gulyást főznek, a hatóság jóvoltából pedig több hordó bort fognak csapra útni. A királyt egy kis tanyai leány rövid alkalmi beszéléssel fogja üdvözölni. A kirándulás azonban keszmetlen idő esetén elmarad.

A városba visszatérve, déli 1 órakor lesz a Somogyi-könyvtár megnyitása. Az ünnepély az olvasóteremben megy vége, hol ő felsége számára trónszeri emelvény készült sötétvörös bársonyból, drapériákkal és rojtokkal. A király fölötte időzik a könyvtárban, megszemléli a helyiségeket és nevéit beírja a vendékönyvnek e czéla készült külön diszlapjára. Innen ő felsége a reáliskola, az új fiu népiskola, a gymnázium, a polgári és elemi leányiskola, a hétvezér-utcai «vörös-kereszt» kisdudóvó megtekintésére indul. Este táncszínelő lesz a színházban, s innen

a király 10 órakor egyenesen az indóházba hajt s külön vonaton elutazik.

A király Gödöllőről indul Szegedre. Ő felsége elutazása Bécsből e hó 12-ikének estéjére volt kitűzve, s megérkezése Gödöllőre e hó 13-ikának reggelére. A mint az udvari vonat szegedi földet ér, Pusztai-Péteri és Kistelek állomás közt tarazek-lövészek üdvözlik. Feketehalmon nagy lobogó lesz felvonva, jelöl, hogy Szeged határa ott kezdődik.

A magyarországi iparosok egy nagy küldöttsége szintén be van jelentve; a küldöttséget gróf Zichy Jenő fogja vezetni.

A BOURBONOK CSALÁDI TÖRTÉNETÉBŐL.

I.

Harmadfél évszázad óta egyetlen francia uralkodó sem volt képes koronáját fiára, a legitimitás szerinti legközvetlenebb trónörökösre hagyni. De mind e szerencsétlen dauphin-ok és koronahercegek sorában, kik többnyire gyilkos kéz által sodortattak el ifjúságuk teljében, vagy egyéb erőszakos módon multak ki, Henri Charles Ferdinánd Marie Dieudonné de Artois, bordeaux-i herceg, a legközelebb elhunyt Chambord gróf, talán mégis a legkevésbé szerencsés volt, mert míg azok mindnyájan nemcsak saját pártjuk, de a nagy közönség által is jogos trónkövetelőül lőnek elismerve s többen közülök a csatatéren, vítezi harcban, fegyverrel kezükben haltak meg, addig Chambord gróf — kinek egyedüli fegyvere, melylyel üggyének diadalra vezetése iránti küzdelmében évtizedeken át harczolt a leírott s kimondott, de mindenkép mulandó szó maradt — Chambord gróf, trónörökös-i igényeinek Achilles-sarkában: legitím származásának kétségbevonása, sőt egyenes tagadása által is megtámadott.

Az első császárság után a Bourbon-utódoknál általában szomorú szereplők voltak. Kézről-kézre vándorolt Capet Hugónak hajdanában oly hatalmas jogára. A «kis káplár» által alapított imperium büszke turulja kétszer csattogtatta hatalmas szárnyait és kétszer repült fel szédítő magasra, míg a porosz gyűtőpuska büszke röpét végleg meg nem szakította; háromszor győzött a köztársaság sasa, s utánuk a Bourbon-család egyik mellékága, az orleansi foglalta el Franciaország trónját. Tehát miért ne remélhetne volna Chambord gróf is, hogy a világfolyás természetesen rendje szerint ismét majd ő rá is kerülhet, s hogy a két császárság, a három republika s a polgár- királyság után megint a a lilomos fehér zászló leend Franciaország zászlaja?

1883. tavaszán azonban egy könyv jelent meg Párisban, egymásután négy kiadásban, melynek czime: «Le comte de Chambord, devant l'histoire et devant le droit», s e könyv okmányok és argumentumok egész halmazával bizonyítja, hogy a koronátlan V. Henrik nem is törvényes fia Berry hercegnek. E könyv megismerteti velünk azt az előkelő angol urhölgyet, ki még az első emigráció idejében Berry Nándor Károly hercegnek törvényes hitvese volt. E nő neve Brown Amy. A herceg és Brown Amy e frigyéből három gyermek származott.

1. Brown Louis, ki ma 68 éves, tehát csak valamivel idősebb mint testvére, Chambord gróf. Brown ur 31 év óta mint a gyári tanács elnöke Nantesban él és szintén gyermektelen maradt. — 2. Charlotte Marie Augustine, szül. 1808-ban Londonban, Issoudun grófnője emeltetett 1820-ban. — 3. Louise Marie Charlotte, ki ugyanazon napon mint nővére, Vierzon grófnője kinevezetett. E két leány édes atyjuk halálós ágyához hivatott s megengedték nekik, hogy nápolyi Saroltát, X. Károly özvegyének leányát, Berry herceg akkori feleségét homlokon csókolják, mi a Bourbon-ház udvari szertartása szerint egyértelmű volt a két hölgy legitím származásának hivatalos elismerésével. Közvetlenül a herceg halála után nyertek a leányok grófi rangjukat. Az idősb 1823-ban Faucigny-Lucinge herceghez, a fiatalabb 1827-ben de Charette Anathase báróhoz ment férjhez.

Hogy Chambord gróf édes atyjának Brown Amyval való házassága a király által csakugyan törvényesen ismertetett el, legjobban kitünik a két leány nobilitásából, mert a Bourbonok házi törvénye szerint nem nyerhetnek a királyi ház hercegeinek illegitím gyermekei nemesi rangot; kitünik az továbbá Brown Amy asszonynak

1876-ban, életének 83-ik évében a kenti grófságban fekvő Contry várkastélyában történt elhalálása alkalmából, Poupet Henri polgármester által kiállított hivatalos halotti bizonylatból is, melyben nevezett asszony «Károly Nándor királyi herceg törvényes özvegye»-nek nevezetik, valamint végre, a Berry herceg és Brown Amy között Londonban kötött házasságról ott kiállított, évtizedeken át őrzött, később azonban «magasabb parancsra» a londoni házassági lajstromokból kiszakított és megsemmisített házassági levélből, mire két szavahihető, magasrangú tanu ma is él Londonban; e tanuk egyike Cambridge herceg, az angol királynő nagybátyja.

A könyv szerzője — ki állítólag az Orleansi család egyik tagja — e szerint azt bizonyítja, hogy Brown Amy igazi legitím hitvese volt Berry hercegnek (Chambord gróf édes atyjának), mi ből úgy az egyházi, mint a polgári törvény értelmében következik, hogy Berry hercegnek, első nejeinek életben s első házasságának érvényben léte idejében kötött második házassága eo ipso érvénytelenek tekintendők. Chambord gróf ennélfogva illegitím gyermek lett volna, ha a francia törvény meg nem engedné, hogy azon esetben, ha a második asszony férjének első házasságáról tudomással nem bír, a második házasság gyermekei a «putativ» örökösödés jogát élvezhetik. Tehát Chambord gróf a könyv szerzője szerint semmiesetre sem tekinthető Berry herceg legitím fiának és dinasztikus igényei örökösének. A könyv szerzője szerint a «legitimisták» tehát egy árnyékért lelkesültek és küzdöttek, mert V. Henrik «legjobb esetben» csak «putativ» örököse vala Berry hercegnek.

Igy érvel az említett könyv. Hogy Berry hercegnek Brown Amyval 1806-ban kötött házassága teljesen érvényes volt, az abból is kiderül, hogy XVIII. Lajos trónralépése után maga tett lépéseket a pápánál e házasság fölbontására. A római kuria meg is felelt a király kívánatának, fölbontotta a házasságot, de egyuttal az abból származó két leányt törvényes gyermekeknek ismerte el.

Mint az érintett könyv is említi, a leányok egyike 1823-ban Faucigny-Lucinge grófhöz ment nőül, míg a másik, négy évvel utóbb, Charette bárónak, a híres vendéei vezér egyik unokaöccsének lőn neje.

Az első leánynak Faucigny-Lucinge gróffal kötött házasságából származik az a Lucinge herceg, ki most azzal az igénynyel lép föl, hogy Berry herceg törvényes unokájának elismertessék, állítólag azért, hogy mint annak egyenes leszármazója, erősebb joggon léphessen föl trónkövetelési igényeivel, mint az orleansi ház feje, a párisi gróf.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A váradai püspökség története. A jeles monografiából, melyet Lipovniczy nagyváradi püspök megbízásából Bunyitay Vincze irt, a második kötet hagyta el a sájtót, ép oly nagy és gazdag kötet, mint az első volt, mely történeti irodalmunkban méltó elismerésre talált. Az első rész a híres püspökség alapításával, legregibb püspökeivel foglalkozott, a második kötet pedig a püspökség káptalanait és monostorait ismerteti 1566-ig, mikor a nagy viharok elsodorták a váradai püspökséget is, hogy csak később támadjon fel újra. A mit e második kötet nyújt, az a középkor magyar egyházi életének lehetőleg részletes képe. Ez pedig nevezetes általában hazánk történeté nézve is, mert a kath. egyház hatalma a közélettől elválaszthatatlan; főpápai nagy méltóságokat viseltek, harczosokat vezettek a háboruba, diplomáciai küldetéseket jartak, a tudomány és oktatásügy kezében volt; ezenkívül bíráskodtak, istenítéleteket tartottak, hiteles okiratokat szerkesztettek, s a káptalanok leveltárai képeztek a hiteles helyeket, stb. Bunyitay nagy műve ily teljes működésében mutatja be az egyházat s mindazt, a mi ezzel kapcsolatban áll.

Az első rész, mely a káptalanról szól, nagyon érdekesen sorolja föl, hogy mi teendő volt a káptalanoknak, hogyan teljesítették azokat; milyen volt az iskolázás, mik az előadott tárgyak. A váradai káptalan iskolája korának egyik legtekintélyesebb intéze e volt, s érdekes tudni, hogy a szegény tanulóktól nem volt szabad tandíjat szedni. Az ily szegény tanulókat kéregetésből tartották fön magokat. A meun-

Előfizetési fölhívás
 a „Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok” 1883 október-decemberi folyamára.
 Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetése szept. hó végével lejárt, fölkérjük az előfizetés mielőbbi megújítására, nehogy a lap küldésében fennakadás álljon be.
 Előfizetési föltételeink október 1-től kezdve:
 Negyedévre (október—december)
 A Vasárnapi Ujság 2 ft — kr.
 A Vasárnapi Ujság a „Világkrónikával” együtt 2 * 50 *
 A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 3 * — *
 A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a „Világkrónikával” együtt 3 * 50 *
 Az előfizetések a „Vasárnapi Ujság” és „Politikai Ujdonságok” kiadó-hivatalába Budapest, egyetem-utca 4. sz. küldendők.
 T. előfizetőink fölkérjük, hogy sziveskedjenek az előfizetés megújításánál, vagy a „Világkrónika” megrendelésénél címzeletheiről egy példányt a posta utalványra ragasztva beküldeni, s minden reklamációját és egyéb a szétküldésre vonatkozó közleményeket a kiadó-hivatalhoz küldeni.
 A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utca 4. sz. a.)

HALÁLOZÁSOK.

TÖRÖK PÁL, a pesti ref. egyház lelkipásztora, a dunamelléki egyházkerület püspöke, a reformátusok egyetemes konventjének egyházi elnöke s kir. tanácsor, f. hó 8-kán virradólag, élete 76-dik, papi hivatala 48-dik, püspöksége 23-dik évében, hosszabb betegedés és súlyos szenvedés után, elhunyt. Benne a magyar reformált egyház egyik legkitűnőbb férfit veszítette el, a kinek elhunytja nagy, és sok részben betölthetetlen hézagot hagy maga után az egyház életkörében. És, jellem, tevékenység, csöndes és zajtalan, de sikeres munkálkodás emelték őt magasra hitsorsosai körében s tisztelésében és bizalmában. Tevékenységének maradandó emlékeit hagyta fenn nagy alkotásaiban, különösen az iskolai téren. A negyvenes években megindult nagy mozgalom, Pesten egy protestáns főiskola alapítására, meddő maradt; de Török Pál egymaga valósította annak — a mit a két protestáns felekezet akart, de kivinni nem tudott — levalóbb egy részét. Fărăhatatlan tevékenységével megteremtette Pesten a reformátusok főgymnáziumát és teológiai (lelkész-nevelő) intézetét s azokat nagy virágzásra is emelte. Alapítványokat szerzett, legtöbnyire személyes közbenjárása által; áldozatkész, buzgó protestáns férfiak tudott találni, a kik e kettős intézet jövőjét biztosították. A nagyértékű péczeli (gróf Ráday-féle) könyvtárt ő mentette meg az eldaraboltatástól vagy külföldiek kezére jutástól, kieszközölve, hogy azt a pesti iskola számára szereze meg az egyházkerület. Halhatatlan érdemeket szerzett magának a pesti egyház körül, melynek 1839 óta volt buzgó lelkipásztora; melyet, a templom-építésből fenmaradt tetemes adóssággal, befejezetlen tornyával s csekélybecsű paplakkal és elemi iskolákkal vett át, s negyvenéves évi működése alatt, lélekszámban és vagyonban gyarapodva, virágzó intézetekkel ellátva hagyott hátra. Kiváló érdeme volt Töröknek, az összes protestáns egyházkerületek javára szánt nagyszerű Baldácsi-alapítvány megszerzésében s talán még nagyobb, az alapítványon fekvő terhek tisztázásában, azzal összefüggő peres kérdések kiegyenlítése, s általában ezen egész alapítványi ügy rendezésére körül. Mint lelkész és egyházgyülekezetének pástora nem csupán a szószék, de különösen az élet körében hatott, épített és nemesített, s áldásos működésének maradandó nyomait hagyta hátra. Tevékeny életének nagy munkáját részletesebben is méltányolni, lapunk közelebbi számára tartjuk főn; de már most sem akartuk mellőzni, hogy e szerény emlékezéssel ne járjunk az elhunytak hátra-hagyott nagy családjára, egyházközössége s az egész protestáns egyház méltó gyászához. Temetése f. hó 10-dikén d. u. 3 órakor megérdemelt nagy részvét mellett ment végbe. A gyászos házból a mellette álló templom előtornáczába vitték a koszorúkkal egészen eltakart koporsót, mely fölött a templomban Révész Bálint, tisztántúli ref. püspök, a temetőben pedig Filó Lajos, nagykőrosi lelkész és a dunamelléki egyházkerület főjegyzője tartottak, szivből megható gyászbeszédet. Sirhelyét a kerepesi temetőben, Arany János sírja közelében, a főváros hatósága az elhunyt iránti kegyelethől díjtalanul engedte át. — Gyászjelentéseket a családon

kívül a pesti ref. egyház, és a dunamelléki egyházkerület, ez utóbbi nevében elnöktársa gr. Lónyay Menyhért főnagynok bocsátottak ki. — Áldás és béké poraira!
HALÁSZ BALINT, országgyűlési képviselő és Pest-megye törvényhatósági bizottságának tagja, elhunyt e hó 11-én, Alsó-Dabason, élte 39-ik évében. A tevékeny és szép tehetségű fiatal férfi közpályáját mint megyei aljegyző kezdte meg Pestmegyében Majd polgártársai bizalma az országgyűlésre küldte, s az alsó-dabasi kerületet most harmadizban képviselte és a függetlenségi pártnak volt tagja. A megyei életben jelentékeny szerepet játszott; tagja volt a közigazgatási bizottságnak s a közgyűléseken is minden nevezetesebb ügyben fölemelte szavát. Halála, hashagymást folytat, váratlan gyorsan következett be. Még négy nappal halála előtt a képviselőházban volt s viruló egészségnek örvendett. Orvogyet (Zlinszky Karolina) s kis árvtát hagyott hátra.
 Elhunytak még a közelebbi napok alatt: **APÁTHY ISTVÁN**, m. k. honvéd alezredes, derék, képzett és szeretett katona, ki öt évig volt parancsnoka a kolozsvári honvédszázaloknak és tanár a Ludoviceumban, Hátzegen. — **TIRTS KÁROLY**, a szalóci vasgyár köztitelében élt agg pénztárnoka, Törs Kálmán országgyűlési képviselőnek és lapunk belső dolgozó-társának nagybátyja, 71 éves korában, Szalócon. — **ELLENBERGER HENRIK**, a triestzi «Assicurazioni generali» budapesti főigénykészenék tiszteleti elnöke, a fővárosi bankkeglet elnöke, derék polgár, 78 éves korában. — **TÖRÖCSILI MIHÁLY**, alsó szentgyörgyi plébános, hosszas szenvedés után. — **LORENZ ALAJOS**, Fehértemplom volt polgármestere, 82 éves korában. — **HILIBI GÁL ISTVÁN**, szepsi szentgyörgyi kir. aljárás-bíró, 57 éves korában. — **ZOMBORSEVICS JÓZSEF**, városti árvagyami pénztárnok, 48 éves korában, Szabadkán. — **BOGOCSEVITS KÁROLY**, a báró Sina-család nyug. tisztartója, 80 éves korában, Aradon. — **RUEZ JÓZSEF**, m. Kanizsa volt városi erdész, 62 éves korában. — **FEKETE ETELE**, déványvári mérnök. — **ID. RÉPÁS JÓZSEF**, tekintélyes gazdag polgár, Szegeden; ugyanott **CZINNER GYULA**, a főgymnázium nyolcadik osztályának tanulója és a «Szegedi Híradó» dolgozó-társa, 17 éves korában. — **MANOVIL GÁSPÁR**, Veszprém legidősb lakosa, százhárom éves korában, kinek gondnökküli agg élete álom közben szenderült át a halálba.

KRASZNAV ÁDÁMNÉ szül. Uray Johanna, a megyei árvászeki ülnök köztisztelésben élt neje, 57 éves korában, Nagy-Károlyban. — **HETS IGENÁCZNÉ** szül. Hazinger Anna, Hets Odón ismert ügyvéd édes anyja, 66 éves korában. — **ÖZV. ÉRDY JÁNOSNÉ** szül. Kolesányi Borbála, 65 éves korában, Budapesten. — **SZILVESZTER DOMOKOSNÉ** szül. Szócs Erzsébet, ref. lelkész neje, 28 éves korában, három árvtát hagyva hátra, Vizakán. — **NAGY MIKLÓSNÉ** szül. Kovács Rebeka, 53 éves korában, Seps-Szentgyörgyön; ugyanott **ÖZV. NAGY LEOPOLDNÉ** szül. Bacskódy Friderika, 65 éves korában. — **ÖZV. DARAS FARKASNÉ** szül. Herman Mária, 44 éves korában. — **ÖZVEGY KOHLENBERGER MÁTYÁS** NÉ, 60 éves korában, Acsán.

TURGENTEV temetése e hó 9-ikén történt meg Szentpéterváron, minden rendezévarás nélkül. Az indóháznál végzett ima után indult meg a gyász-pompájú menet a temetői templomba a küldöttségekkel és a rendkívül nagy közönséggel. Három órát vett igénybe, míg megérkeztek. Sergius püspök végzte a szertartást, mely után a koporsót lebecsátották a sírboltba. Beketov pétérvári egyetemi rektor és Grigorovics írő mondatk beszédet, Pescejev pedig költeményt szavalt. A szertartás végzetével a rendőrség elzáratta a temetőt s a közönség szétoszlott. Gresser tábornok rendőrigazgató, bár egyrészt roppant fegyveres erő kirendelése által gondoskodott a rend fontartásáról, másrészt meglehetősen engedékeny volt, a tanulóknak is megengedte a hivatalos részvételt. Annál inkább feltűnt, hogy az orosz nök küldöttségét kereken elutasította, kijelentvén, hogy a nök nem képeznek tustületet. A gyászbeszéd alatt a közönség rohamot intézett a koszorukra s mindenki igyekezett egy-egy virágot szerezni emlékül.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Elhagyottan. Az elolvasására fordított csekély időt s türelmet nem sajnáljuk, kezdőtől elég jó, mert (kivált az eleje) egyszerűségével megkapó. De a szerző még a kezdet elején van; sem a nyelvvel, sem a verselés technikájával nem bír még s gondolatmenete is nagyon kezdetleges.
Anyámhoz. Ez is, mint az előbbiek, a kidolgozás pongyoltságában szenved. Értjük ezt nemcsak épen a verselésre, az olcsó rimekre, de a belalkatra is, mely szétfoly a nagy könnyűség miatt. Pedig volna érzése, csak költői erőt tudna adni neki!
Őszi levelek (I—XI). Ezek is az előbbiek hibájában szenvednek. Volna bennök eszme, de sem világosságra, sem költői kifejezésre nem tud virradni. Néhol oly elvont, filozófiai töprengés, néhol ismét oly sokat mondani akaró, de semmit mondó dagály vesz erőt a szerzőn, hogy miatta tisztán élvezhető nem tud nyujtani. Próbáljon egy darabig — nem verselni, hanem prózában fejteni ki gondolatait; nem a nyilvánosság számára, csak gyakorlatul és önfegyelmzés kedvéért.
Szöveg. P. J. Gy. A hiba legfőképp a költészet

hiányában áll. Jó, egyszerű dolgozatok, de költeményeknek nem válnak be.
1001. A dal, ha épen magyárt nem éremlélt is, de bizony a nyilvánosság fényét sem igen tűri meg, legalább az erősebb kritikát nem igen állná ki.
Ig. Sch. K. Az első, a «sohasem» refrainnel, a Hollóra emlékeztet, de nagyon szűk körben mozog, s formája nagyon gyarló. A harmadik csak szószaporítás, pongyola formában.
Nem köszülhetők. A lányka temetése (románc), G. G. k. a. emlékkönyvébe. Multan virányain. Ösz. — A tudós. — Sonett.

SAKKJÁTÉK.

1243-ik számú feladvány. Nemo O.-tól.

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

Az 1238. sz. feladvány megfejtése.

Schulder R.-tól.

Világos	Szöveg
1. Vb8—a1	e3—e2 a)
2. Ha5—b3	Fa2—b3: b)
3. Be1—c5	Kd5—e5: e6
4. Va1—a5—e5 matt.	

Világos	Szöveg
1. Vb8—a1	Kd5—e6
2. Be1—c5	Fa2—d5
3. Ha5—e4	t. sz.
4. V v. H matt.	

Világos	Szöveg
1. Vb8—a1	e2—e1 V.
2. Be1—c5	t. sz.
3. Ha5—e4	
4. V v. H matt.	

Helyesen fejtették meg: Veszprémben Fülöp József. Nagy-Dobronyán Németh Péter. Budapesten K. J. és F. H., Andorfi Sándor. A pesti sakk-kör.

HETI NAPTÁR. Október hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Orosz	Izraelita
14 V	22 Kal p. v.	21 Kalisz	2 B 17 Czíp. v. 13 Abadon
15 H	Ter zia szűz Hedvig, Terézia	3 Areop. Dén 14 Abden.	
16 K	Gál apát Gál	4 Jerot, pk. 15 S. I. I. u.	
17 S	Hedvig öz. Flór és Lór	5 Karitina vt. 16 S. I. u. 2. n.	
18 C	Lukács evang. Lukács evang.	6 Tamás ap. 17	
19 P	Nándor, Alk. P. Nándor, Rozina	7 Szergius B. 18 Abdiel	
20 S	Vendel, Felicz. Vendel	8 Pelágia 19 S. Ber.	

Holdváltásai: ☾ Holdtölte 16-án 8 ó. 1 pk. reg.

Tartalom.

Szöveg: Szeged újépítése. — Szeged ünnepén Irta Szabados János. Előadva: A szegedi városi színház megnyitására. I. A gyászoló Szeged. II. A vizsgázó részvét. III. Szeged halálja az újászületésért. — Jolán. Angol regény. Irta Black William. — Egyveleg. — A szegedi királyi biztosság. M—th K—ntól. — A Tisza hídja Szegeden. — A szegedi ünnepélyek. — A Bourbonok családi történetéből. I. — Irodalom és művészet. — Közintézetek és egyletek. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Halálhírek. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.
Képek: Tisza Lajos. — Az új Szeged. Képcsoportozat: 1. Tiszapart a Stefánia-sétánnyal, a színházzal és új hídval. 2. Széchenyi-ter, a városházzal. 3. Városházi torony. 4. Színház. 5. A hid-utca a hidrólól tekintve. 6. Honvédtisztok a Tisza Lajos körúton. 7. Polgári leánytanoda a Tisza Lajos körúton. 8. Kalvária-kápolna. 9. A kir. törvényszék épülete, a Széchenyi-terén. 10. Klauzál-ter (középen az Európa-szülőldával). 11. Pénzügyi igazgatósági palota a Tisza Lajos körúton. 12. Gizella-ter a Rozália-kápolnával. 13. Posta- és távirat-épület a Széchenyi-ter és hid-utca sarkán. 14. Népkereti vígadó. Dörre Tivadar rajzai. — Katonai laktnya Szegeden. — Aisó-városi házak Szegeden. — Lechner Lajos. — Kelemen Mór. — Kállay Albert.

Feloldó szerkesztő: **Nagy Miklós.** (L. Egyetem-ter 6. szám.)
Eskór (epilepsia) és minden ideg-betegség levél útján gyógyíthatik dr. Killich specialista által, Drezsdában (Szaszország). — **Ezer meg ezer gyógyítás.** A párisi tudományos társaság aranyérme.

Egy hatzszor használt petitsor, vagy annak helye egyszeri ígtatásnál 15 kr.; többszöri ígtatásnál 10 kr. Bélyegdíj külön minden ígtatás után 30 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **BÉCSBEN:** Dukas M. Riemergasse 12, Schalek Henrik Wollzeile 12, és Oppelk A. Stubenbastei 2.

MAGYAR VÖRÖS KERESZT-EGYLET SORSJEGYEK.

Legközelebbi húzás f. é. nov. 1-én!
 Ezen húzásban 50,000 frt főnyeremény,
 Legközelebbi húzás f. é. nov. 1-én!
 továbbá 1 nyeremény a 5000 forint, 4 a 1000 forint, 10 a 500 forint, 25 a 100 forint, 30 a 50 forint, 52 a 25 forint.
 A nyereménysorsoláson kívül törlesztési sorsolás is történik; minden, a törlesztési sorsolásban legkisebb nyeremény-nyel húzott sorsjegy tovább játszik a főnyereményre. **VÉTEL ÉS ELADÁS NAPI ÁRFOLYAM SZERINT.**
 Ezen sorsjegyek kaphatók a
MAGY. LESZÁMITOLÓ ÉS PÉNZVÁLTÓBANKNÁL, valamint minden bank és váltóháznál az országban.

Még eddig soha nem létezett föltűnő olelóságok!!
 Ma érkezett 8693 róf öltöny gyapotkelme a brni egyesült gyapotkelme-társaságtól **fél áron** Isehia sziget szerencsétlensége miatt.
 Csak is tartós jó minőségű téli és őszi gyapot-szővetből, 4 róf egy egész öltönyre 4.95
 Finom, jobb gyapotból, 4 rf egy egész öltöny 6.80
 A legfinom, legdrág. Fantasia-mintával, 4 rf egy egész öltöny 8.90
 A legfin. fekete peruvien szalon-öltönyre 4 rf Finom fekete tüffin kelme 2 1/2 rf egy téli felső kabátra 4.65
 Legfin. elastice gyapot-kelme minden színben 2 1/2 rf kabátra 7.90
 Végül 2 rf szalon-nadrág és mellény a legeleg. Továbbá **utazó plaid** nélkülözhetetlen télen nyáron minden utazónak csak nem ingyen. 3/4 nagyságban drbjá frt 3.90, 4.95 a legfin. 3000 db nagy nehéz szürke pokrócz darabja a legnehezebb II tábori 2.25
 2300 * nagy fin. levarott török paplan drbjá a legfin. sachsí cachmir-paplan minden színben 3.65
 5000 * kész ing uraknak fin. creton, legjobb minőségű oxford, vagy fehérf chifon legfin. szín. madapolán, ceaphir, vagy dombi chifonból 1.75
 a legelegens. legfinomabb szalon-ing 5000 rf futószőnyeg rfe 24—35 kr., a legnehezebb manilla 55
 Rendelvények intézendők **Schiller L.**-hez vászon-, divat-, posztó- és kész női felöltő kereskedő a szép menyasszonyhoz **Sz. Fehérvárott.**
 Vidéki r. ndelvények azzonnal és legpontosabban teljesíttetnek.
 Mély tisztelettel **SCHILLER L.**

Ma érkezett 8693 róf öltöny gyapotkelme a brni egyesült gyapotkelme-társaságtól fél áron Isehia sziget szerencsétlensége miatt.
 Csak is tartós jó minőségű téli és őszi gyapot-szővetből, 4 róf egy egész öltönyre 4.95
 Finom, jobb gyapotból, 4 rf egy egész öltöny 6.80
 A legfinom, legdrág. Fantasia-mintával, 4 rf egy egész öltöny 8.90
 A legfin. fekete peruvien szalon-öltönyre 4 rf Finom fekete tüffin kelme 2 1/2 rf egy téli felső kabátra 4.65
 Legfin. elastice gyapot-kelme minden színben 2 1/2 rf kabátra 7.90
 Végül 2 rf szalon-nadrág és mellény a legeleg. Továbbá **utazó plaid** nélkülözhetetlen télen nyáron minden utazónak csak nem ingyen. 3/4 nagyságban drbjá frt 3.90, 4.95 a legfin. 3000 db nagy nehéz szürke pokrócz darabja a legnehezebb II tábori 2.25
 2300 * nagy fin. levarott török paplan drbjá a legfin. sachsí cachmir-paplan minden színben 3.65
 5000 * kész ing uraknak fin. creton, legjobb minőségű oxford, vagy fehérf chifon legfin. szín. madapolán, ceaphir, vagy dombi chifonból 1.75
 a legelegens. legfinomabb szalon-ing 5000 rf futószőnyeg rfe 24—35 kr., a legnehezebb manilla 55
 Rendelvények intézendők **Schiller L.**-hez vászon-, divat-, posztó- és kész női felöltő kereskedő a szép menyasszonyhoz **Sz. Fehérvárott.**
 Vidéki r. ndelvények azzonnal és legpontosabban teljesíttetnek.
 Mély tisztelettel **SCHILLER L.**

Mondások az életkönyvéből.
 Kijegyezgette **Gregus Agost.**
 Toldalék.
 Mondások a mesékből.
 Ára vászonba kötve 1 forint.

Ménesi és Magyarádi hegyi asztali szőlőt szőlő 5 kilos posta fizetvéssel 1.50 forint. Nemesi kőrt posta fizetvéssel 1.80 asztali alma 1.45 utánveté mellett, nagyban elarusítottak engedmény jut atik. 7633
Wertheimer Vilmos. Aradon.

Takaró papiros
 minden nagyságban, megrendelhető a «Franklin-Társulat» kiadóhivatalában, Budapest, egyetem-utca 4. sz. I. emelet.

FILOZÓFIAI IRÓK TÁRA.

NEGYEDIK (LEGÚJABBAN MEGJELENT) FÜZET.
TAINÉ.
 FRANCZIAORSZÁG KLASSZIKUS FILOZÓFUSAI A XIX. SZÁZADBAN.
 Az eredetinek negyedik kiadása után fordította **PÉTERFÉY JENŐ.**
 Tartalom: Laromiguère. — Royer-Collard. — Maine de Biran. — Cousin mint író. — Cousin mint történet- és életrajzíró. — Cousin mint filozófus. — Az ész elmélete Cousinnál. — Cousin mint tudós és filozófus. — Jouffroy mint író. — Jouffroy mint pszichológus. — Jouffroy mint moralista. — Miért volt az eklekticizmusnak sikere. — A módszerrel.
 Ára füzve 1 frt 40 kr.
 Előbb megjelentek. **ELSO FÜZET.**
DESCARTES.
 I. Értkezés az értelem helyes használatának s a tudományos igazságok kutatásának módszeréről. — Elméletek a metafizikáról.
 Fordította s magyarosítottak ellátta **ALEXANDER BERNÁT.**
 Tartalom: Ertekezés az értelem helyes használatának s a tudományos igazságok kutatásának módszeréről. — Elméletek a metafizikáról. — Jegyzetek a módszeréről szóló értekezéshez. — Jegyzetek az elméletekhez. — I. Descartes élete. — II. Descartes rendszere. — III. mint természettudós. — Descartes irodalom.
 Ára füzve 1 frt 20 kr.

SCHOPENHAUER.

I. A halálról. — II. A faj élete. — III. A tulajdonságok öröklése. — IV. A nemi szerelem metafizikája. — V. Az élethez való akarat igényléséről. — VI. Az élet semmiségéről és gyötrelméről.
 Fordította s magyarosítottak ellátta **BÁNÓCI JÓZSEF.**
 Tartalom: Előszó. — I. A halálról. — II. A faj élete. — III. A tulajdonságok öröklése. — IV. A nemi szerelem metafizikája. — Függelék a negyedik értekezéshez. — V. Az élethez való akarat igényléséről. — VI. Az élet semmiségéről és gyötrelméről. — Jegyzetek az értekezéshez. — Schopenhauer-irodalom.
 Ára füzve 1 frt.

HUME.

VIZSGÁLÓDÁS AZ EMBERI ÉRTELEMRŐL.
 Fordította s magyarosítottak ellátta **ALEXANDER BERNÁT.**
 Tartalom: A fordító előszava. — A szerző figyelmeztetése. — I. A filozófia különböző fajairól. — II. A képzetek eredetéről. — III. A képzetek társulásáról. — IV. Skeptikus kételyek az elme működéséről. — V. E kételyek skeptikus megoldása. — VI. A valószínűségről. — VII. A szükséges kapcsolat fogalmáról. — VIII. A szabadságról és szükességéről. — IX. Az állatok értelméről. — X. csodákról. — XI. A külön gondviselésről és jövő életéről. — XII. Az akadémiai vagy skeptikus filozófiáról. I. Hume önéletrajza (jegyzetekkel). — II. A mi taglalása. — A mi jelentősége. — Az angol filozófia iránya. A tapasztalat (ogalmának) problémája. Bacon, Hobbes, Locke, Berkeley. A fejlődés eredménye. Az okag problémája. A mi szerkeszete. A mi gondolatmenete. Összefoglalás. — III. Jegyzetek. — Hume-irodalom.
 Ára füzve 1 frt 20 kr.

TOMPA MIHÁLY. VIRÁGREGÉK.

HATODIK KIADÁS. — A KÖLTŐ ARCZKÉPÉVEL.
 Ára füzve 2 frt 50 kr. Vászonba díszesen kötve 4 frt. Franczia bőrbé díszesen kötve 5 frt.
 A munka hollandi merített papíron lévén nyomtatva, a kötet példányoknál csupán a felső része látott el aranyozással, a mint ily kiadásoknál külföldön is szokás.

VÁSZON ÉS FEHÉRNEMŰ RAKTÁR „A MENYASSZONYHOZ”
MÖSSMER JÓZSEF
 Budapest, koronaherceg-(urt)-utca s szibárus-utca sarkán, báró Orczy-féle ház 12. szám alatt, 7930
 Ajánlja legnagyobb választékban ujjonnan be rendezett raktárát mindennemű és minőségű **rum-burg, hollandi, irlandi, creassé, szilárdi és 155, 175, 200 cmr. széles ágylepedő-vásznait, asztalkészítéket 24, 18, 12 és 6 személyre, damaszt, jaquard és csinbatban. Ágyrád, kávékendők, crépe és java-takarók, törülközők, asztalkendők és terítők, len és batist szobkendők, flaneltakarók, zsinor-, piqué és szines raba barchet, wattmoll, chifon, madapolan, shirting és oxford, himezett len és batist-koszok és betétek, ágyszegélyek (Gimpfen), függönyök, asszonyi, ur- és gyermek kész fehéreneműit len, chifon, barchet és flanelben. **Ingek, nadrágok, mellények, fehére szines alsó szoknyák, Lepelők, párnák, himzett, szegélyezett és sima ágyszegélyek, harisnyák, gallérok és kessők, özlés és örepmellények és nadrágok.** Müncheni előnyomatott tárgyak keresztmérésre, s még mindenféle más czikkelt.
KÜLÖNLÉGESÉG: magyar honig yártmányú nehéz damaszt, asztalnakeműk és törülközőkben.
 36 Menyasszonyi kelengyel, 300 frttól feljebb 4000 frttig.
 Megrendelések legpontosabban és legjobban postai utánvét mellett eszközöltenek. Árjegyzékek és minták kir. ingyen. A lenneműek valódiságáért kereskedik a cég.**

Vadász sport-cikk.

Jó minőségű belső Lefauchaux vadász-fegyver...
Lefauchaux vadász-fegyver 31, 40, 45 frt. Dama-...
Lefauchaux vadász-fegyver 31, 40, 45 frt. Dama-...

Meidinger-kályhák.

HEIM H. főlkja: Budapest, Thonet-udvar.
Gyár: Ober-Döbling, Bécs mellett.
Baktár: Bécs, I. Körntnerstrasse Nr. 42.

Legjobb szabályozható, töltő és szellőztető kályhák.
Nagy és gyors fűtő-erő, a kályha cse-
kely nagysága dacára; teljes és a mel-
letti legegyszerűbb szabályozhatósága a
tüzelésnek; a tűz tetszés szerinti tar-
tama, igen egyszerű kezelés és minden
tisztogatás, a terhes hevítő hőség mel-
lézővel; legelőször fűtés és a kályha
nagy tartóssága; jó szellőztetés a szel-
lőztető cső alkalmazása mellett.

Egész 3 szobáig elégséges 1 kályha fűtés.
Központi fűtés egész épületek számára.
A gyár véglegje a kályhajtó belsejére
van beontve. 160

Dr. Lengiel F.
nyir-balzsama.

Már a növényi nedv, mely a nyirből ha-
annak törzset megfúrják, kifolyik, ember
emlékezet óta a legkitűnőbb szőpítész-
nek van ismerve; ha pedig e nedv a föl-
találó utasítás szerint vegyi uton bal-
zsammá dolgoztatik, majdnem csodálatos
hatással bír. Ha azaz azerot vagy egyéb
bőrresekert este bekenjük, már a követ-
kező reggelin majdnem észrevehetetlen
pikkelyek válnak le a bőrről, minek
följött az egygöndő és fehére válik.

E balzsam kiszimítja az arcon támadt redőket és himlőhelye-
ket, fiatal arcra azt: a bőrne fehérséget, gyöngédség és
frisséget kölcsönöz; a legrovidebb idő alatt a szőpít, máj-
foltokat, anyajegyet, orrvörösséget, bőrtörést és minden
egyéb bőrszennymet eltávolít. Egy korsóval használtat utas-
tással együtt 1 ft 50 kr.; postán küldve 10 kralt több.
Fő telek Magyarország számára Török József, gyógy-
szerésznél, Budapest király-utca 12. szám; Pozsonyban
Pistory Bódog gyógyszer. Temesváron Tarcazy József
gyógysz. Zágrábban Mittelbach Zeigmond gyógyszerésznél

Gyors és biztos segély gyomorjajok és azok következményei ellen.

Az egészség fentartása
egyedül csak a jó emésztés fentartása és előmozdítása alapozhat,
mert a jó emésztés a testi és lelki épségnek az az alapja, amely
tes szabályos, a kellő vérvégítés előérére, a megromlott és hibás
véralakítások elvitálására a legjobbnak bizonyult házi-szer, a már évek
óta ismeretes s közkedvelt

Dr. Rosa életbalzsama.

mely a leghasznosabb s a leggyógyhatásosabb gyümölcsökkel a legnagyobb
gondtal készíte, teljesen megbízhatóan a legjobbnak bizonyult házi-szer, a már
dennem emésztési bántalmaknál, nevezetesen az étvágyhiány, a savanyú
felbőgés, a puffadás, emelgés, has- és gyomorfájás, a gyomorégés, a
gyomorak étellel túlterhelése, az élykórosok, a vértörés, a vértörés, a
gyomor bántalom, a női betegségek, bélszék, a részlet- és lipómák, emelgés,
tési zavarok következtében ez az emésztés összes működésére élelőnké-
hat, tisztá és egészséges vért hoz létre, s a beteg testnek előlőben erőt
és egészséges ismét megadatik. Ezen kitűnő házi-szer tehát az
legjobbnak bizonyult s a leghatásosabb népi- és házi gyógyszer, amely
általános elterjedésnek örvend.

1 palaeckkal 50 krajczár, dupla évvel 1 forint.
Több ezer elismerő s dicsérő irat van kitűzés ezeket tekintés végett.
Bérmentes levélbeli megkeresésekre utavétel mellett mind-
denháza megküldetik.

Óvás! Minden kellemetlen felérítés kikerülése végett felkértem
1. evőket, mindenütt határozottan csak Dr. Rosa élet-
balzsamát kérem Fragner B. gyógyszerártnál Prágában, mivel azt la-
paszballal, hogy némely helyen ha csak egyszerűen életbalzsamot kene-
nek, s nem teszik hozzá, hogy Dr. Rosa-élel életbalzsamot, akie-
nyen hatásosabbul keverék lesz adva.

Dr. Rosa valódi életbalzsama kapható a fővárosban: Fragner B.
gyógyszertárban s az összes magyarországi városokban s
különösen a következő városokban: Bécs, Budapest,
Török József gyógyszerésznél; továbbá a következő városok gyógyszer-
táraiban: Bécs, Bonyhád, Bozovics, Debrecezen, Eger, Kádárkut, Kapa-
vár, Karancses, Kismárk, Kis-Szeben, Lugos, Makó, Malacza, H. Mező,
Vásárhely, Miskolc, Sopron, Pozsony, Rétvágy, Székeshelyvár, Szécsen,
Szeged, Temesvár, Szabadka, Nagy-Szombat, Nagy-Becskerek, S. A. Ujlály,
Varanno, Vág-Sellye, Versecz, Tiszta-Ujlak, Zala-Egerszeg.

Minden gyógyszerárt, valamint a fűszer kereskedőket
legjobb része raktáron tartja ezen életbalzsamot.

Ugyanitt kapható még:
Prágai egyetem hazai-kenőcs

biztos és kipróbált szer gyulladásk, sebek és dagadtok gyógyítására.
Biztos sikerrel alkalmazható a női mell gyulladása, tejvesztés és kemény-
sége, a gyermek elválasztásnál, gennyelgésnél, véráramlatoknál, genny-
fakadásoknál és okolvaival; körömdagadtatás s az ugynevezett köröm-
mégégnél a kezén; vagy lábán; keményedéseknél, duzzadásoknál, minny-
daganatoknál, szalonnadagál, holttestemmel, kövszén és csúszos daga-
dásoknál, idősleges csuklóknál, a láb térd, kez és csípőjében; fenn-
dagsáknál; a fokozott kiéhsédeségnél; kiállott láb- és tyúkszeren; főt-
tört kezek és sörömfőrács erespedésénél; rovarcsípések által okozott
dagadtoknál; régi vagy genyvé sebeknél; ritkos dagadtoknál; felhő-
lábknál s csontlúgya gyulladásánál, stb. — Minden gyulladást, dagadt,
keményedést, duzzadást a legrovidebb idő alatt gyógyították, a hol azonban
még a genyvesztés beállott, a dagadt a legrovidebb idő alatt feljához
nélkül fájdalom és meggyógyítva lesz. 25 és 35 kros szalonnákban.

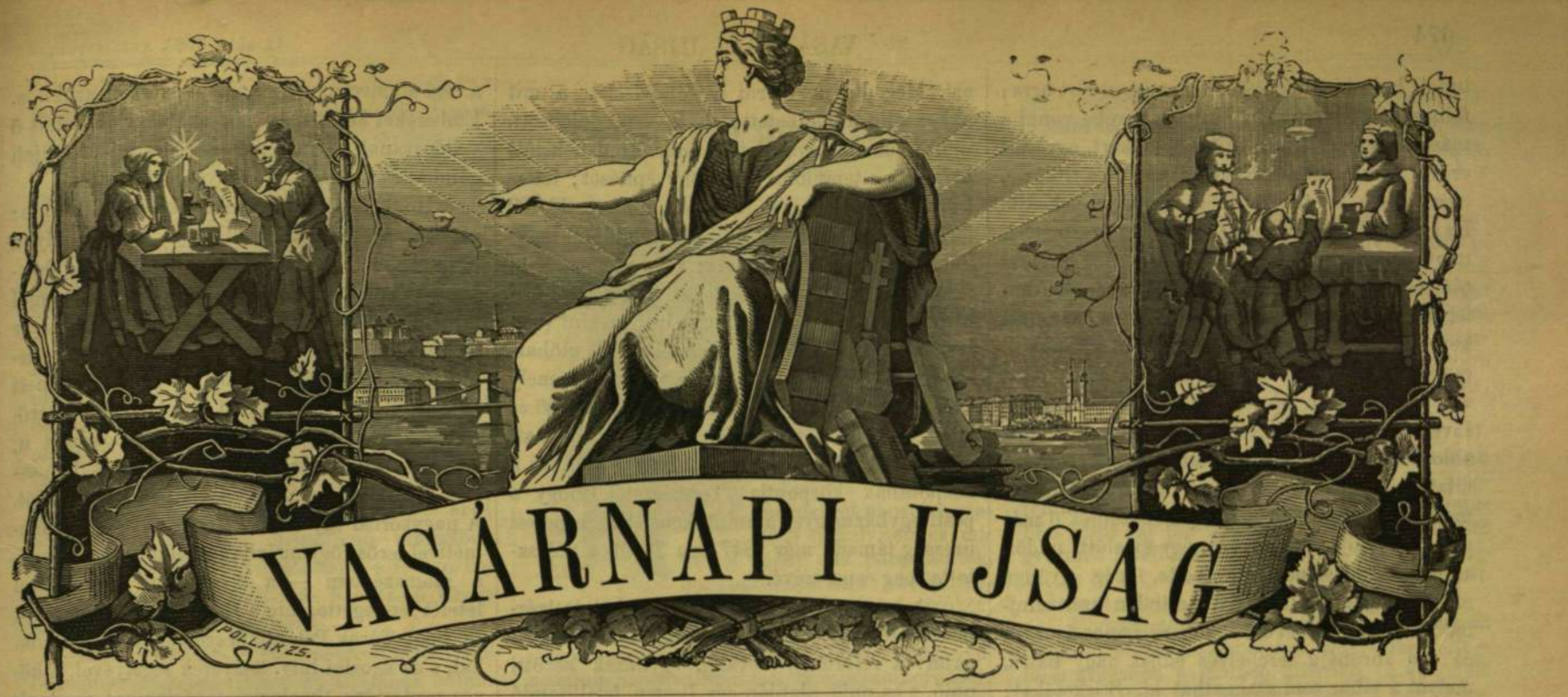
Fül-balzsam. A legkipróbáltabb és számos kísérlet által
mind legmegbízhatóbb szer ismeretes a néha
hallás meggyógyításra, s a teljesen elvesztett hallás visszacszerzésére. —
Egy palaeckkal 1 forint.

Tisztelet uram!
Hosszabb ideig gyomorhurban szenvedve, melyhez még makacs hűg-
lelés is járult, orvosi segély dacára annyira lefogytam, hogy már járás
is alig bírtam. Ekkor, dacára, hogy az ugynevezett egyetemese gyógy-
szerek nincsenek, elhatároztam az én dr. Rosa-élel élet-
balzsamát megkóstolni, s azt az utasítás szerint használtam is. Nyolc nap
használat után megjött az étvágy, s 4 nagy palaeck elfogyasztása után
egészem helyreállt. A kik ismernek, bámulnak jelenlegi jó közér-
tőmen. Közelgő kötelességem tartom tehát kitűnő orvoságrát legje-
robb hálaomat nyilvánítani, s törekedni fogok azt minden hasonló bajba
szenvedőnek a legjobbnak ajánlani. Semmi ellenvetésem nincsen, ha én
sorrókat, nevelésnél, nyilvánosság akára hozni. Mintán dr. Rosa
életbalzsamát, mint házi szer mindig kéznél akarom tartani, kérek önök
16 palaeckkal utavétel mellett, Maradtam teljes tisztelettel.
W. J. es k. főhadnagy a 8. tüzér-ezr., Nagy-szebenben

Cs. es kir. szab. mag. némben egyetlen határ-
(nem mérleg! de csakis rágó állatoknak halála)
patkány- és egér-irtószer,
Egy bádog doboz ára 1 forint, 6 doboz ára 5 forint o. 4

Valódi minden rovarirtószer.
Egyenesen behozott (importált) vegyszer-
tisztá növénykészítmény, biztos hatású alkál-
részekből álló teljesen mérlegtelen, elismerve
mint a poloskák, molyok, szabógarak,
csontánybogarak (Rassenker), hangrák-
bolhák, stb. gyökere kiirtására. — Ára egy doboznak
1 ft o. 6. Számos megrendeléseket var

Beiss B. B.
magyar kir. szabad. vegyészeti termények gyára,
BUDAPEST. VII., király-utca 47. sz. I. emelet 7. sz.

VASÁRNAPI UJSÁG

42-ik szám 1883. BUDAPEST, OKTÓBER 21. XXX. évfolyam.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 3 ft; egész évre 3 ft; KÖZELI előfizetésekre a postai-
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: félévre ... 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 3 ft; egész évre 3 ft; KÖZELI előfizetésekre a postai-
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: félévre ... 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 3 ft; egész évre 3 ft; KÖZELI előfizetésekre a postai-
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: félévre ... 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 3 ft; egész évre 3 ft; KÖZELI előfizetésekre a postai-

TÖRÖK PÁL.

(1808—1883)

A férfi, kinek arezképét nem most először, de
most, fájdalom, gyászok alkalmából kell be-
mutatnunk olvasóinknak, a magyar refor-
mált egyház egyik legmagasabb és legerősebb
— imént kidölt — oszlopa, míg élt, a pesti
reform. egyház lelkesze, a dunamelléki egyház-
kerület püspöke, az egyetemes ref. konvent
egyházi elnöke, Török Pál volt. Azok közé a
ritka emberek közé tartozik, a kirkól a halál
csak külső ruhájukat, viselt hivatalaikat vetke-
zette és értékük nem csökken a halálban, sőt
halálukkal kezdődik halhatatlanságuk.

Nagyságot, hirtet, halhatatlanságot kü-
lönböző utakon keresnek s érhetnek el az
emberek.

Török Pál nem az államférfiui tevékenység
utján kereste s érte el azt; ámbar a kik műkö-
dését figyelemmel kísérték s őt közelebből
ismerték, tudják, hogy benne az államférfi tu-
lajdonai nagy mértékben megvoltak, sőt benne
— a mint mondani szokás — egy kitűnő diplo-
mata veszett el, sőt, ha a szavakat átvitt érte-
lben is lehet használni (a nélkül, hogy épen
játszanánk a szavakkal), azt is mondhatnók,
hogy kitűnő hadvezér lehetett volna, ha a had-
vezér fő megválasztásait az eszélyes taktiká-
t s a rettenthetetlen bátorságot tekintjük,
melyek benne oly kiváló mértékben voltak fel-
találhatók.

Babérjait nem is a tudomány terén sze-
rezte, mint a modern kor annyi nagy szellemei,
kik az emberiség vezéresllagaivá váltak csupán
az értelem fegyvereinek sugárai s villámfnye
által. Könyveket alig írt, s a tudományt, mely-
nek több ágában nem közönséges alapossggal
és jártassággal bírt, nem vitte előbbre. Pedig
ritkán ismertünk embert, a ki a klasszikus és a
modern műveltséget nagyobb mértékben egye-
sítette volna magában. Egy előbbi kor iskolái-
nak gyermeke, a klasszikai és filozófiai képzett-
ség magas fokán állott s — mint jó papról
mondani szokás — holtig tanulván, nemcsak
választott szaktudományában, a hittudomány-
ban, hanem a történelmi, irodalmi, bölcsészeti
szakokban is folyvást haladt a korral; s erős
emlékező tehetséggel erős ítélet párosulván
bennre, a tudós nevére mindenkép igényt tart-
hatott volna. De ifjúságától kezdve viselt egy-
házi hivatalaiban a tevékenység sokkal inkább

elfoglalta, mintsem elméleti fejtegetésekbe bo-
csátkozhatott volna, mikor állása gyakorlati
feladatainak megoldása volt kötelességében.
Szellemi életének azért csak biztos és erős alap-
ját képezte tudományossága, s munkásságának
minden mozzanatán meglátszott ez erős és biz-
tos alap, a nélküli, hogy azzal kívánt volna az
emberiség szellemi vezérei közt fenyni.

Mint szónok — a mi papi állásában a leg-
természetesebbnek látszanék — sem tündökölt
különösebben. Egyházi vagy vita-beszédei, tele
gondolatokkal és tudományal, nélkülöztek a
szónoki formákat s pongyolaságukban inkább a
tartalomra, mint a szépségre helyezték a hatás
súlypontját.

TÖRÖK PÁL.

Török Pál, hogy nagysága jellemét egy szó-
val kifejezzük, nem a toll és nem a szó, hanem
a tett, az alkotás embere volt. S ez az, a mi hal-
hatatlanságát biztosítja, mert oly alkotásokat
hozott létre, melyek maradandók és sokkal, talán
századokkal túlélnek az ő földi életének emulói
tűneményét. Azzal a bámulatos erővel bírt, mely
az akaratban fekszik, s melyet semmi más erő,
sem fizikai, sem erkölcsi, nem pótolhat. A mit
akart, azt végrehajtotta, s e részben nemcsak
akadályokat nem ismert, de még azt sem, a mit
mások lehetetlenségnek neveznek. Oly dolgokat,
melyeket mások kezdeni se mernek, s ha pillá-
natnyi fölhevülésben hozzákezednek is, végre-
hajtani nem bírnak, ő mert kezdeni s végre

Próbamegrendeléseknél nagy képes
árjegyzékkel mellékel

KERTÉSZ TÓDOR

Budapest Dorottya-utca 1. szám.

1883. okt. 82. sz. 1883. okt.

BUDAPESTI SZEMLE

a M. Tud. Akadémia megbízásából szerkeszté

GYULAI PÁL.

TARTALOM:

Heltai Gáspár történelmi művei. — Zeilinszky Mihálytól.
A finom érzék a művészetben. Martha C. után francziából. —
Végh Artúról.
A pápaság fölemelkedése a XI. században. (II.) — Mika Sán-
dortól.
Történelmi tanulmányok. (VII.) — A szeptemberi napok
1848-ban. — Kovács Lajostól.
A harmadik egyetem kérdése és felső oktatásunk reformja.
— Lánzy Gyulától.
A kútfőkritika és a millenium írója. — Salamon Ferenczről.
Ki festette a Marillot? (II.) Beszély Névtelen után angolból
— Csurgó Györgyötől.

Költemények: Vén diófa. Szász Károlytól. — Népballadák a
hollóról. I.—II. Angolból, Lévy Józseftől.

Értesítő. Földes Béla: Nemzetgazdasági és statisztikai év-
könyv. E. — Renan a zsidókérdésről.

A BUDAPESTI SZEMLE, mely eddig évenként hatszor jelent
meg 80—90 ivnyi tartalommal, 1881. január 1-től kezdve havi
szemlévé változott át, s megjelen évenként tizenkét-szer 120
ivnyi tartalommal, az eddigi előfizetési ár mellett.

A Budapesti Szemle tájékoztatni igyekszik a magyar közön-
séget az eszmékről, melyek világszerte foglalkoztatják a
szellemeket s mintegy közvetítő kíván lenni egyfelől a szak-
tudomány és a művelt közönség, másfelől a hazai és külföldi
irodalom közt. E mellett lehető széles tért nyit a nemzet-
gazdasági közleményeknek, a m. tud. akadémia nemzetgaza-
sági bizottságától támogatva.

Megjelen évenként 12-szer 10 ivnyi havi füzetekben. Előfi-
zetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 ft, félévre 6 ft.

Az előfizetési pénzek az alulirt társulat kiadó-hivatalába kül-
dendők be, vagy a könyvtárosokhoz, a kik szintén föl vannak
batalmazva elfogadásukra.

FRANKLIN-TÁRSULAT,

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest.

SALICYLSAV-KÉSZÍTMÉNYEK

KIELHAUSER H.
okl. gyógyszerésztől és illatszergyárosztól Graczbán.

A Salicyl-sav a drezdai dr. Heyden vegytani labora-
toriumából, azon felette kedvező eredmények után,
melyeket a dr. Kolbe, dr. Neubauer, dr. Wagner stb.
tanár urak kísérletei előidéztek, már világhírt vívott
ki magának mint erjedést és rohadást akadályozó
anyag, és nem csak fényesen érvényesül mindennemű
belső bajok ellen, hanem célirányos összetételben
még fölülmulthatlan óvszer a bőre, hajra és fogakra
nézve. Antieptikus hatása különösen rendkívüli;
megakadályozza a sérült szervek rohadását, s ezzel
együtt eltűnik az azzal járó kellemetlen szag is.
Salicyl-toilette szappan ... darabja ára 50 kr.
Salicyl-toilette-víz ... 70
Salicyl-fogpor ... 50
Salicyl-fogpép ... 60
Salicyl-szavíz ... 60
Salicyl-hajkenőcs ... 50
Salicyl-hintópor (lábak izzadása ellen) ... 50

Főraktár Magyarországra nézve:
TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerésznél Budapest,
király-utca 12. szám.

Főnyeremény

50,000 forint
20,000 forint
10,000 forint
8,000 forint
6,000 forint
5,000 forint
10,000 nyeremény
készpénzben
szat., összesen
levonva 20%.

Kincsem-sorsjegyek

Egy sorsjegy
csak
1 frt.
10 frtért
11 darab sorsjegy.
Tekintettel a Kincsem-
sorsjáték rendkívül ked-
vező játéktervére, a sors-
jegy vásárlók saját érde-
kükben figyelmeztetnek a
Kincsem-sorsjegyeket
más oldalról terjesztett
ló- és érték-sorsjegyekkel
össze nem téveszténi.